

Szober
Cvicsereg.

661

Biblioteka Pedagogiczna CEN

nr inw.: KG - 661

BC KSK / 661

STANISŁAW SZOBER i WALERY NOWICKI

ĆWICZENIA JĘZYKOWE W SZKOLE POWSZECHNEJ

(GRAMATYKA, STYL I PISOWNIA)

661

I.
DRUGI ROK NAUCZANIA
KSIĄŻKA UCZNIA

— EX LIBRIS —
Biblioteki Kuratorium O.S.B.
w Białymstoku

748
WYDAWNICTWO M. ARCTA W WARSZAWIE
1 9 2 9

DRUKARNIA ZAKŁADÓW WYDAWNICZYCH
M. ARCT, SP. AKC. W WARSZAWIE,
CZERNIAKOWSKA 225

372.46

O Z D A N I U

Ćwiczenie 1.

Pastuszkowie na łące

(Pierwszy kolorowy obrazek na końcu książki)

Ćwiczenie 2.

1. a. Przepisz.

Antos, Adaś i Alinka idą z ojcem w pole. Tam mają dużo roboty. Antos kosi żyto, Adaś składa snopy, a Alinka grabi kłosa.

b. Przepisz.

Bartek, Broniek i Bolek zwożą żyto do stodoły. Bartek powozi końmi, Broniek ma w ręku bat, a

*Bolek widły. Już wóz jest w sto-
dole. Już zlatują snopy z wozu.*

2. Przepisz.

*Celinka i Dorotka chodziły po-
trawce, a Lesia zrywała kwiatki
ku zabawce. Spoczywały w cieniu
pomiędzy drzewami, widziały
na polu mak między kłosami.*

Ćwiczenie 3.

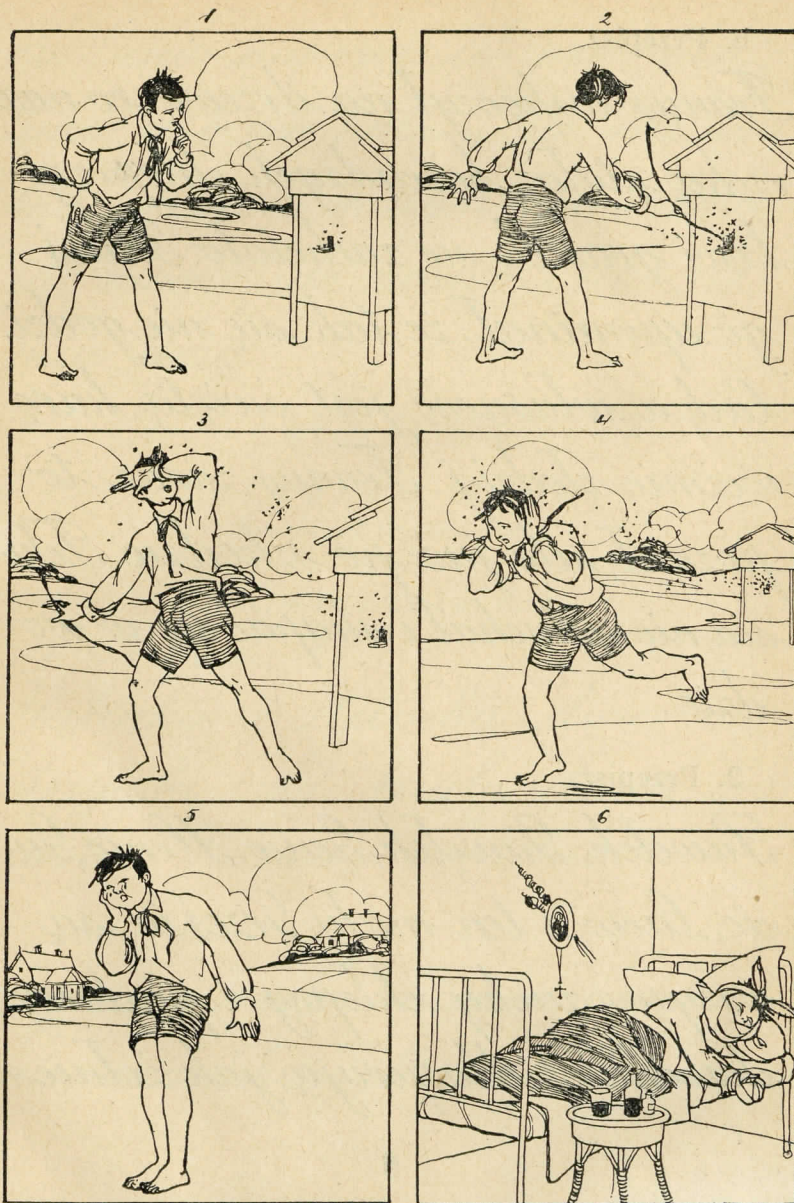
Chłopiec i pszczoły

(Rysunki na stronie piątej)

Ćwiczenie 4.

1. a. Przepisz.

*Ewa, Ela i Emilka, trzy dobre pa-
nienki, słuchają mateczki, nie bru-
dzą sukienki.*

b. Przepisz.

Franuś wskoczył na drzewo, co nad rzeką stało, bo cudzych chłopczy-
kowi gruszek się zachciało. Feluś
go upominał, że tak się nie godzi.
Ludza własność jest święta, karę
weźmie złodziej. Franuś zaraz to
poznał, ale już po szkodzie. Feluś
nie ustuchał i skapał się w wo-
dzie.

2. Przepisz.

Pawelek, Gawelek, Genio, Hlenio, Gu-
cio, Lucio i ten mały Grześ to są
wszyscy zuchy chłopcy i piechury
doskonale. Maszerują, jak żołnie-

rze. Genio naprzód ich prowadzi,
Gucio w bęben pałką bije: raz, dwa,
trzy! W takt muzyki idą chłopcy,
idą mocno, idą zwawo, tylko zie-
mia drży.

Ćwiczenie 5.

Chłopiec i pies

(Rysunki na stronicy ósmej)

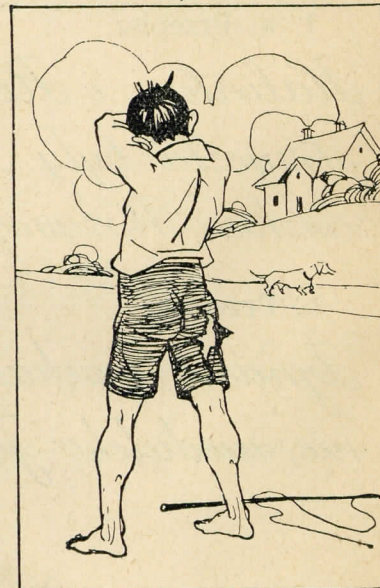
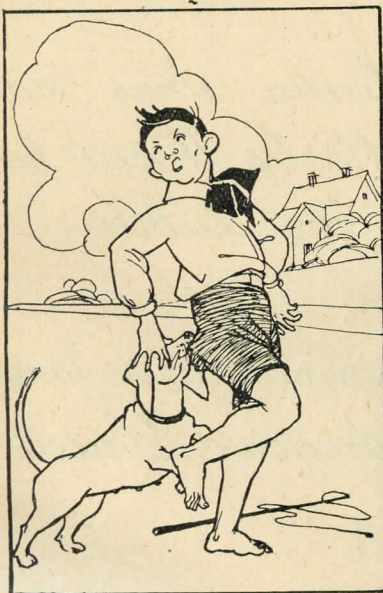
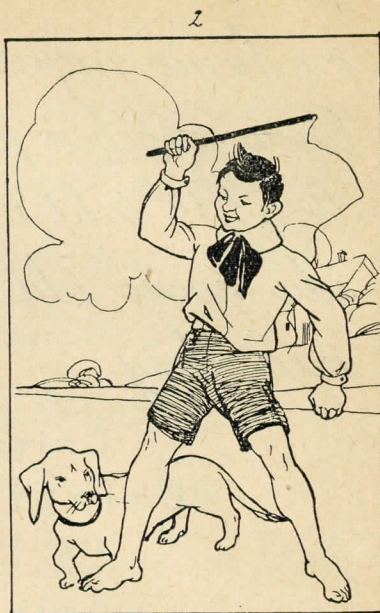
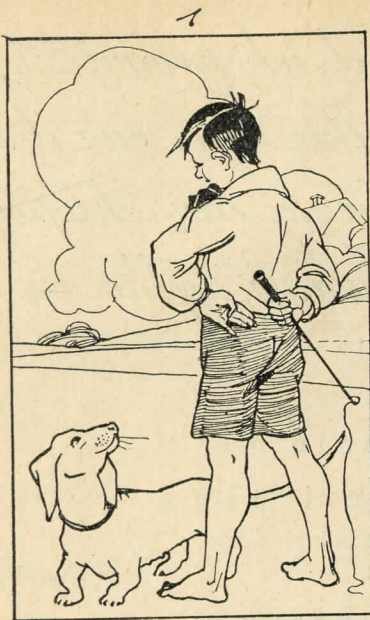
Ćwiczenie 6.

1. a. Przepisz.

Halinka i Helenka dwie sio-
strzyczki były. Miały Hlenia bra-
ciszka. Wszyscy się lubili.

b. Przepisz.

Ignas i Trenka mieszkają w Imiel-
nie, niedaleko Jędrzejowa. Dzieci

dlugi czas nie widziaty innego miasta. Jędrzejów był dla nich wielkiem miastem. Dopiero w zeszłym roku rodzice zabrali Ignasia i Trenkę do Inowrocławia.

2. Przepisz.

Jas, Julek i Józia bawili się w ślepą babkę. Jas był ślepą babką i tapał Julka i Józie, ale Julek i Józia wymykali się dobrze i Jas nie mógł ich złapać.

Ćwiczenie 7.

Przeczytaj, a potem przepisz, kładąc po każdym zdaniu kropkę, a po kropce pisz wielką literę.

Łączka zielenieje ptaszęta śpiewają kukułeczka kuka kwiatki rozkwitają poranek się budzi skowroneczek wzlata pączki rozkwitają pszczołka w polu lata.

Ćwiczenie 8.

1. a. Przepisz.

Puka ptaszek do okienka. Otworzyła mu Kasienka. A ptaszyna wdzięczna za to śpiewa Kasi całe lato.

b. Przepisz.

Kubus i Kazio nieśli wody dzbanuszek. Spotkali ich w drodze siwy staruszek. Chciał pić, więc schyla dzbanuszką i napoili wodą staruszką. Raz koło sadu idą chłopieta, a tu z owocem gałąz ugięta. Jakżeby radzi zjeść kilka gruszek. Aż tu wychodzi siwy sta-

ruszek. Kazia, Kubusia zaraz poznaje i najpiękniejszych gruszek daje.

2. Przepisz.

Lutek i Lucynka to dobre dzieci. Lutek pomaga ojcu, a Lucynka matce. Lutek popędził krowy na łąkę i pasie je pod lasem. Las jest niedaleko domu. Lato jest ciepłe, więc krowy lubią paść się na łące. Lucynka z matką gotuje obiad. Łane kluski z mlekiem będą wszystkim smakować.

Ćwiczenie 9.

Przepisz i po każdym zdaniu połóż kropkę.

Staś się obudził słońce wstało niedawno ptaki śpiewały poranek był pogodny Staś się ubrał i pobiegł na łąkę.

*Ćwiczenie 10.

1. a. Przepisz.

Lukaszek past na łące swoją Łysułę. Łysuła daje dużo mleka, ale lubi dużo jeść. Lubi smaczną trawę, a jeszcze więcej owies i żyto. Łakoma jest bardzo. Trzeba jej pilnować, bo wchodzi w szkodę. Łukaszewi pomaga pilnować Łysułę poczciwy Łysek. Jak tylko Łysek zaszczecha, Łysuła ucieka z żyta.

b. Przepisz.

Maciej kował młotem wali, podkóweczkę kuje z stali. Kowalczyki dają mu w miechy, Mietek, Michaś i Marjanek. Lecz, lecz istoty złote i wesołe śmiechy.

2. Przepisz.

Ninka i Nacia to dobre dziewczynki. Na imieniny matki chciały jej coś podarować. Nie miały pieniędzy, więc uradziły przynieść coś z lasu. Ninka zbierała cały dzbanek jagód, a Nacia przyniosła koszyczek grzybów.

Ćwiczenie 11.

1. Porównaj podane tu pary zdań i zastanów się, jaka jest między nimi różnica?

- a) Jaś jest grzeczny. — Czy Jaś jest grzeczny?
- b) Jaś puka do drzwi. — Kto puka do drzwi?
- c) Jaś zna Kraków. — Czy Jaś zna Kraków?

2. Następujące zdania wypowiedz tonem oznajmującym i pytającym:

Jaś pisze — Staś czyta — Wojtuś śpiewa — To jest twój brat — Widzieliście go — Napisałeś zadanie — Mówiłeś mu to — Bawiłeś się

3. Przeczytaj i wskaż zdania oznajmujące i pytające. Zwróć uwagę, jakie znaki są położone po zdaniach oznajmujących i jakie po zdaniach pytających.

Co tu robisz kocie? Myszy sobie łowię. A dlaczego masz białe wąsy? Powalałem się o białą ścianę. A co to białego po podłodze płynie? To pewno myszy garnek przewróciły i wylały coś białego. A tyś tego białego wcale nie kosztował? Nie miałem czasu w nieustannej pracy.

4. Przepisz i połącz sam pytańniki i kropki.

Co tam wiewiórka robi na sośnie Orzeszki gryzie
A czy nie złamie sobie ząbków Wiewiórka ma ząbki
bardzo mocne Gdzie ona mieszka W tej dużej dziupli
Co ona tam chowa Chowa orzeszki na zimę Czy ładnie
jest zabierać wiewiórce orzeszki Tylko złe dzieci
krzywdzą zwierzęta

*Ć w i c z e n i e 12.

1. a. Przepisz i po każdym skończonym zdaniu połącz kropkę.

Olek pasie krowę Olesia przyniósł
mu obiad Oboje siedzą teraz na ławie
On zjada obiad Ona czeka na dwor-
jaki O dwa kroki dalej siedzi Kruczek
Oblizuje się ze smakiem Olek rzucił
mu kawałek chleba Obiad się skończył

b. Przepisz i po każdym skończonym zdaniu po-
łącz, gdzie potrzeba, kropkę lub pytańnik.

Pilnieusia pracowała Potem rozum
w głowie miała Próżniakiem był Pio-
truś mały Wróble w głowie świergo-
tały Co one ci tam świerkały Czy nam
powiesz Piotruś mały

2. Przepisz i po każdym skończonym zdaniu po-
łącz, gdzie potrzeba, kropkę lub pytańnik.

Ranek wczesnym słońce wstało
A kogo przy pracy zastało Romek
w polu ptugiem orze Rosnąć będzie
gęste zboże Rozalka po domu się
zwija Ranek prędko w pracy mija
Romek z ptugiem powraca Czy
obiad już gotowy A czy pole zora-
ne Robota i w polu i w domu skończona

*Kotek kulawy szedł sobie drogą Tomek
niebaczny tracił go nogą Nie tracaj
Tomku Tyś dobry chłopczyzna I cóż ci
winna biedna kocina Ej daj jej po-
kój Niech sobie idzie.*

2. Przepisz i po każdym skończonem zdaniu po-
łóż, gdzie trzeba, kropkę, pytajnik lub wykrzyknik.

*Czy pływaleś kiedy łódka Chodzimy
zaraz do młynarza Stary młynarz
ma też wielką Janek, Staszek i Ur-
szulka idą razem do młynarza Sta-
ry Urban lubi dzieci Usadził je na
łodzi Już są wszyscy w środku sta-
wu Uciecha była wielka.*

Ćwiczenie 15.

1. Przeczytaj te zdania.

Ach, ładna dzisiaj pogoda! Na świecie ciepło i mi-
ło! Słoneczko przyjemnie przygrzewa! Chodźmy na
pola, na łąki! Tam tyle nas czeka radości! Tam kwiat-
ki wśród łąki kołyszą swe główki! Wysoko ptaszki
śpiewają pod niebem! Biegnijmy czem prędzej! Nie
traćmy ani chwileczki!

2. Rozłóżcie obrazek pierwszy, który macie na
końcu książki! Przyjrzyjcie się mu i opiszcie zdaniami
wykrzyknikowemi, co na nim widzicie.

3. Napisz pięć zdań wykrzyknikowych.

*Ćwiczenie 16.

1. Przepisz, po każdym skończonem zdaniu po-
łóż, gdzie trzeba, kropkę, wykrzyknik lub pytajnik.

*Spadł pierwszy śnieg Wróbelki nie
mogą znaleźć przywiera Co mają
robić biedne ptaszeta Pukają do
okna Na to pukanie Wiciuś, Waluś
i Wandzia zrywają się od stołu Po-
czekajcie, kochane wróbelki Zaraz
wam damy bułki i chleba Wandzia
przyniosła chleba Wiciuś otworzył
okno Waluś chleb pokruszył Jaka to
była radość Co tam było pisku i ćwierkania.*

2. Przepisz, po każdym skończonem zdaniu po-
łóż, gdzie trzeba, kropkę, wykrzyknik lub pytajnik.

*Dziś niedziela Szkoły niema Upadł
pierwszy śnieg Na saneczki dobra*

*chwila Zbyszek, Zygmunt biegl Chodź-
my razem Wiele sanki Czy ty Zosiu
chcesz Czy zabawie chcesz się z nami
Czy pojeździsz też Co zabawy i ucie-
chy Sanki z góry szybko mkną Ucie-
kają drzewa, domy Śniegi w słońcu lśnią.*

Ćwiczenie 17.

1. Wskaż zdania oznajmujące, pytające i wy-
krzyknikowe, napisz je i połóż, gdzie trzeba, kropkę,
pytajnik lub wykrzyknik.

Tomek jadł polewkę z piwa Wtem mucha chcia-
ła siadła mu na talerzu Moja mucho, idźcie sobie Mama
dała mnie, nie tobie Jakiż z ciebie straszny żarłok Cze-
mu wcale mnie nie słuchasz Czy to ładnie cudzy obiad
zjadać Ale mucha nie chce odejść Tomek woła w wiel-
kim gniewnie Mamo, mucha mi polewkę zjada

2. Zmień zdania oznajmujące na pytające.

Pod owocem gną się drzewa. Jabłoń się rumieni.
Coraz smutniej ptaszek śpiewa. Tak bywa w jesieni.
Krótkie dzionki. Dłuższe noce. Wiatr szumi przez po-
le, lecz się rolnik nie kłopoce. Ma zboże w stodole.

3. Zmień zdania oznajmujące na rozkazujące.

Piszesz. Jaś pisze. Słuchacie. Staś słucha. Chodzimy.

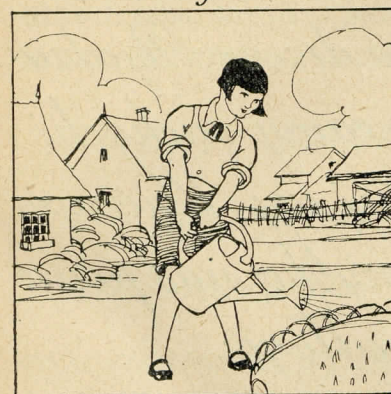
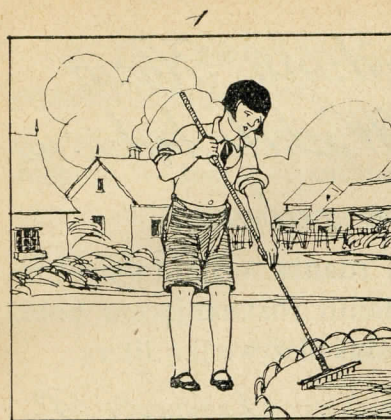
4. Zmień zdania oznajmujące na wykrzyknicowe. Śnieg przestał padać. Na świecie biało. Pola i drogi zasypane. Na ulicach dzwonią saneczki. Dzieci wybiegły z domu. Lepią ze śniegu bałwana. Śmieją się i dokazują. I w zimie bywa wesoło.

5. Opowiedz, co widzisz na rysunkach na stronie 23. Opowiadanie napisz, a opowiadaj tak, żeby było kilka zdań oznajmujących, pytających i wykrzyknikowych. Po każdym zdaniu kładź, gdzie należy, kropkę, pytajnik i wykrzyknik.

*Ć w i c z e n i e 18.

1. Przepisując, zmieniaj zdania oznajmujące na pytające; po każdym zdaniu pytającym połącz pytajnik, a po pytajniku pisz wielką literę.

*Już słoneczko wstało. Kazio jeszcze
śpi w łóżeczku. Bije siódma go-
dzina. Kazio już się przebudza.
Wstał, uczesał się, umył. Potem
zmówił paciorek. Zjadł śniada-*

*nie. Już ósma godzina. Kazio
idzie do szkoły. W szkole będzie na-
uka. Będzie także zabawa.*

2. Przepisując, zmieniaj zdania oznajmujące na rozkazujące; po każdym zdaniu rozkazującym połącz wykrzyknik, a po wykrzykniku pisz wielką literę.

*Walek zakłada konie do sani. Po-
jedzie do lasu po drzewo. Pojedzie-
my i my. Nazbieramy suchych
gałęzi. Pojedziecie i wy. Ubierzecie
się ciepło. Konie szybko nas powio-
zą. Powrócimy niedługo.*

Ćwiczenie 19.

1. Przeczytaj i zastanów się, o kim lub o czym w każdym zdaniu jest mowa.

Janek śpiewa. Franek gra. Słonko przygrzewa. Wiaterek chłodzi. Owieczki beczą. Krówka porykuje. Ptaki świergocą. Motyle fruwią. Kwiaty rozkwitają. Trawa zielenieje.

2. Tam, gdzie kreski, postaw pytania: *kto? co?* Na pytania te odpowiedz.

— sieje. — szyje. — kuje. — miele. — płynie. — biegnie. — leci. — pachnie. — grzeczny. — ładny. — ostry. — twardy. — miękki. — biała. — czarna. — duża. — mała.

*Ćwiczenie 20.

1. Przepisz i po każdym skończonym zdaniu połącz, gdzie trzeba, kropkę, pytajnik lub wykrzyknik, a po kropce, pytajniku i wykrzykniku pisz wielką literę.

*Już mróz ścisnął wicher świsnął
śnieg na ziemię spada czy widzie-
licie zmarzlaka w ręce chucha, pod
nos dmucha oj zła na to rada oj nie
w ręce teraz dmuchaj serce twoje za-
grzewaj stań do pracy i piosenkę
śpiwaj będzie ciepło i weselo stu-
chaj mojej rady.*

2. Przepisz i po każdym skończonem zdaniu po-
łóż, gdzie trzeba, kropkę, pytajnik lub wykrzyknik,
a po kropce, pytajniku i wykrzykniku pisz wielką
literę.

*Naznośmy piasku naznośmy ka-
mieni zbudujmy domek z drzewczka
mi do sieni nad naszym domkiem
będzie dach stromiany na dachu bę-
dzie gniazdo dla bociana w środ-
ku będą białe ściany a co będzie
wisieć na ścianie wisieć będzie o-
brazek malowany za domkiem bę-
dzie sad zielony co w tym sadzie
rósć będzie będą drzewa i kwiaty.*

Ć w i c z e n i e 21.

1. Przeczytamy te zdania i odpowiadając na pyta-
nia: *kto? co?*, będziemy wskazywali w nich podmioty.
Kogut pieje. Kury gdaczą. Gąsior gęga. Kaczki

kwaczą. Gołąbki gruchają. Wróbelki świergocą. Bydło
porykuje. Pies szczeka.

2. Dopisz podmioty, odpowiadając na pytania:
kto? co?

— kuje. — hebluje. — fruwa. — pływa. — grze-
je. — świeci.

Ć w i c z e n i e 22.

1. Odpowiedz na pytania: *kto? co?* i wskaż w każ-
dem zdaniu podmiot, a potem powiedz, co się o tym
podmiocie mówi.

Ogień parzy. Woda chłodzi. Ogień jest gorący.
Woda jest zimna. Oczy widzą. Uszy słyszą. Głowa my-
śli. Ręka pracuje. Rolnik orze. Krawiec szyje. Kowal
kuje. Rolnik jest pracowity.

2. W każdym zdaniu na miejsce kreski dodaj wy-
raz, wskazujący na to, co się mówi o podmiocie.

Nauczyciel — . Uczeń — . Staś — . Jaś — . Woj-
tuś — . Wróbel — . Jaskółka — . Piłka — . Koło — .
Wóz — . Koń — . Pies — .

*Ć w i c z e n i e 23.

1. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, kropkę, pytajnik
i wykrzyknik, a po kropce, pytajniku i wykrzykniku
pisz wielką literę.

*A gońże nas, babko, a gońże nas wko-
to hej, dzieci, po pracy bawmy się
wesół powiedz, ślepa babko, z jakie-
goś ty kraju gdzieś ty wędrowała
a gońże nas razno a gońże nas
wkoło hej dzieci, po pracy bawmy
się wesół a ta ślepa babka stara
jest niebożę nikogo z gromady utowić
nie może.*

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropkę i pyta-
nik, a po kropce i pytajniku pisz wielką literę.

*Co tu robisz kocie myszy sobie to-
wie a dlaczego masz białe wąsy.
powalałem się o ścianę a co to bia-
tego po podłodze płynie to pewno
myszy mleko wylały a tyś tego*

*mleka nie kosztował nie miałem
czasu przy pracy.*

Ć w i c z e n i e 24.

1. Przeczytamy te zdania. W każdym zdaniu od-
powiadajmy na pytania: *kto?* *co?* i wskazujemy pod-
miot, a potem odpowiadajmy na pytanie: *co się mówi*
o podmiocie? i wskazujemy orzeczenie.

Przyszła niedziela. Dzień był pogodny. Słońce
przygrzewało. Powietrze było czyste. Ludzie się mo-
dlili. Kościół był pełny. Zagrały organy. Zaczęła się
msza. Organista grał. Ksiądz śpiewał. Msza się skoń-
czyła. Ludzie wyszli. Kościół był pusty. Nadeszło po-
łudnie. Słońce piekło. Upał był wielki. Ludzie wypo-
czywali.

2. Ułóż zdania z następujących wyrazów: *ranek,*
słońce, niebo, trawa, kwiatki, śliczny, świeci, pogod-
ne, zielona, pachną. Zdania te napisz i oddziel w nich
kreską podmiot od orzeczenia.

Ć w i c z e n i e 25.

1. Przeczytaj te zdania i ułóż z nich jedno.

Słońce świeci. Księżyc świeci. Gwiazdy świecą.

2. Odpowiedz na pytania: *kto?* *co?*, wskaż pod-
mioty.

Chłopcy i dziewczynki bawią się. Janek się scho-

wał. Staś, Wojtuś, Kasia i Mania szukają. Staś biega. Wojtuś chodzi. Kasia i Mania podskakują. Przybiegł Burek. Burek zaszczekał. Janek uciekł. Staś, Wojtuś, Kasia i Mania się śmiali.

3. Przeczytaj te zdania i te, które można, połącz.

Szpilka jest ostra. Cierń jest ostry. Kolec jest ostry. Kamień jest twardy. Skała jest twarda. Mur jest twar-
dy. Nóż jest ostry. Kosa jest ostra. Szabla jest ostra.

*Ćwiczenie 26.

1. a. Przepisz i uważaj na przecinki.

*Kotek, piesek, myszka i ptaszek ra-
zem się chowały. Miłość, zgoda i
spokój były między niemi. Kotek,
piesek nieraz razem się pokładły.
Myszka wesoło biegła wokół. Pta-
szek swobodnie wyśpiewywał. Ko-
tek, myszka i piesek z jednej jada-
ły miski. Kot i myszka razem spa-
ły. Czy to bajka? Mylicie się, dzie-*

*ci! Był taki kotek, myszka, piesek
i ptaszek.*

b. Przepisz i w każdym zdaniu podmioty, nie po-
łączone wyrazem i, przedziel przecinkiem.

*Ojciec matka i Jaś poszli do lasu po
chróst. Maciuś Kasia i Basia zosta-
li się w domu. Burek Zagraj i Kru-
czek pilnują dzieci. Dobre psiska
potożyły się przed izbą. Nikt obcy
zblizyć się nie może. Wtem zatur-
kotał wóz. Ojciec matka i Jaś po-
wrócili do domu.*

b. Przepisz i w każdym zdaniu podmioty, nie po-
łączone wyrazem i, przedziel przecinkiem.

*Jaś Staś i Wojtuś urządzili sobie ogró-
dek. Tu na klombach kwitły stokrot-
ki bratki i powoje. Tam na grząd*

*kach rosły rzodkiewki marchew i
koperek. Maliny porzeczki i agrest
stały pod płotem. W ogrodzie ro-
sły także wiśnie grusze i jabłonie.*

Ć w i c z e n i e 27.

1. Wskaż oddzielne zdania i powiedz, dlaczego
jedne z nich są rozdzielone przecinkami, a inne krop-
kami.

Dzień jest widny, a noc jest ciemna. Ogień grzeje,
woda chłodzi. Lato jest gorące, a zima jest chłodna.
Koń rży, krowa ryczy, owca beczy. Ptaki latają, ryby
pływają, węże pełzają. Słowik śpiewa, wróbel ćwier-
ka, kogut pieje, kura gdacze.

2. Przepisz i po każdym zdaniu połóż, gdzie trze-
ba, przecinek lub kropkę.

Nauczyciel mówi uczniowie słuchają noc mija
dzień nadchodzi Staś czyta Wojtuś pisze księżyc za-
chodzi słońce wschodzi napłynęły chmury spadł
deszcz uszy słuchają oczy patrzą głowa myśli wiosna
i lato pracują jesień zbiera zima zjada.

*Ć w i c z e n i e 28.

1. Przepisz i zdania, które się z sobą bliżej łączą,
przedziel przecinkami, a zdania, które nie mają z so-

bą bliższego związku, przedziel kropkami; po kropce
pisz wielką literę.

*Przyszła zima spadł śnieg przyjdzie
wiosna zaświeci słońce przyjdzie la-
to będzie upał przyjdzie jesień be-
dzie chłód droga była nierówna
więc byliśmy zmęczeni las był ge-
sty więc był ciemny konie były zme-
czone więc przystaliśmy.*

2. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki i kropki.

*Przyszła wiosna świat się zazieleni-
ł zazieleniła się taka pokazały
się kwiaty rosła przyłuszczyki pach-
ną fiołki żółta się kaczeńce szumi-
rzeczka skaczą zabki spaceruje bo-
cian zabły się boja.*

Ćwiczenie 29.

1. Odpowiedz na pytania: *kto? co?* i wskaż podmiot, a potem odpowiedz na pytanie: *co się mówi o podmiocie?* i wskaż orzeczenie.

Chłopcy budują dom. Cegłę nosi Janek. Wapno podaje Staś. Franek i Wojtuś układają ściany. Wodę przynosi Kasia. Chłopcy pracują bardzo pilnie. Dom niedługo będzie gotowy.

2. Co widzisz na rysunkach na stronie 35? Odpowiedź napisz całymi zdaniami tak, żeby w każdym zdaniu było przynajmniej po trzy wyrazy.

Ćwiczenie 30.

1. Przeczytaj napisane tu zdania i wskaż w każdym z nich podmiot, odpowiadając na pytania: *kto? co?*

Wieczór nadszedł. — Pogodny wieczór nadszedł.
Krowy się pasą. — Cztery krowy się pasą.
Owce się pasą. — Dwie owce się pasą.
Pies leży. — Czarny duży pies leży.
Brzoza rośnie. — Duża brzoza rośnie.
Strumyk płynie. — Mały strumyk płynie.

2. Przeczytaj! W każdym zdaniu, odpowiadając na pytania: *kto? co?*, wskaż podmiot i rozszerz go jakimś dodatkowym wyrazem. Tak rozszerzone zdania napisz.

Rzeka płynie. Rosną niezapominajki. Słońce świeci. Słońce przygrzewa. Wietrzyk chłodzi. Las szumi. Gałęzie się poruszają. Listki drżą.

*Ćwiczenie 31.

1. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, przecinki.

Jaś Józio i Stasia pojechali z rodzicami na jarmark. Dzieci w drodze widziały dużo ciekawych rzeczy. Na jarmarku ruch zgiełk i ścisk. Tu w kramie szewca wiszą buty trzewiki i pantofle. Tam u krawca wiszą kaptory kurtki spodnie i płaszcze. Na stołach leżą czapki kapelusze wstążki i guziki. W kramie u garncarza stoją rzędem garnki dzbanki i misy. Gra muzyka. Kogut pieje świnie kwiczą krowy ryczą czasem

zarzy koń czasem odezwie się owca. Jaś kupił sobie ładną czapkę. Józio dostał kozik. Stasi rodzice kupili glinianą lalczkę.

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, przecinki.

Na jarmarku stały kosze z owocami. Od owoców leciał miły zapach. Były tam jabłka gruszki i śliwki. W jednym kramie dzieci zobaczyły inne przysmaki. Tam je ciągnęły cukierki czekoladki i suszone owoce. Na widok tych smakołyków dzieciom ślina szła do ust. Jaś dostał cukierki i gruszkę. Józio zjadł jabłko. Stasia miała dwie śliwki i czekoladkę.

Ć w i c z e n i e 32.

1. Przeczytaj napisane tu zdania. Wskaż w każdym zdaniu, odpowiadając na pytania: *kto?* *co?*, podmiot, a potem odpowiedz na pytanie: *co się mówi o podmiocie?* i wskaż orzeczenie.

Staś czyta — Staś czyta bajkę.

Jaś pisze — Jaś pisze list.

Wojtuś rysuje — Wojtuś rysuje dom.

Rolnik orze — Rolnik orze ziemię.

Krawiec szyje — Krawiec szyje kurtkę dla Stasia.

Kowal kuje — Kowal kuje żelazo młotem.

2. Przeczytaj! W każdym zdaniu, odpowiadając na pytania: *kto?* *co?*, wskaż podmiot, a odpowiadając na pytanie: *co się mówi o podmiocie*, wskaż orzeczenie! Orzeczenie rozszerz jakimś jednym lub kilkoma wyrazami dodatkowymi! Tak rozszerzone zdania napisz!

Ojciec pisze. Mama szyje. Zosia pierze. Adaś naprawia. Lampa świeci się. Stół jest nakryty. Jagusia gotuje.

Ć w i c z e n i e 33.

1. Przeczytaj, zwróć uwagę na przecinki i wytłumacz, dlaczego zostały położone.

Dzień był pogodny, ciepły, przyjemny. Dzieci bawiły się na łące, biegały, skakały, śmiały się, śpiewały. Naraz na wozie zajechały Kasia, Mania, Stasia i Zo-

sia. Dzieci grabiły siano, składały je w kupy i kładły na wóz. Na niebie pokazała się duża, gęsta, czarna chmura. Ale wkrótce zerwał się silny, gwałtowny wiatr. Wiatr rozpedził chmurę, odświeżył powietrze i wypogodził niebo. Do stodoły przyjechało suche, pachnące siano.

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, przecinki.

Czy znacie naszego Burka? Burek to łagodne, poczciwe, wierne zwierzę. Jest to duży, ładny pies. Ma gęstą, połyskującą sierść, duże, mądre oczy, ładne uszy, wielki, kudłaty ogon. Burek dobrze nas zna, lubi nas i często się z nami bawi. Chodzimy z nim na wycieczki, biegamy po lesie, po łąkach i polach. Burek nieraz pilnuje w polu krów, owiec i koni.

*Ć w i c z e n i e 34.

1. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, przecinki.

Był ciepły, pogodny ranek. Staś i Wojtuś zerwali się wcześnie, umyli, ubrali, zmówili pacierz, zjedli, prędko śniadanie i poszli na łąkę. Po drodze chłopcy spotkali

wielkiego białego ptaka. Stał zamysłony na czerwonej długiej nodze. Nagle zobaczył chłopców przestraszył się i poleciał. Wielkie szerokie skrzydła rzuciły cień na pole. Chłopcy biegli za bocianem ale go nie dogonili. Zdyszani zmęczeni i spoceni siedli nad rzeczką. Był to wąski mały strumyk. Woda w nim była czysta jasna. Widac w niej było doskonale małe obrotne rybki. Staś chciał je łapać więc wszedł do wody ale rybki pouciekały. Chłopcy wrócili do domu z niczem bo nie łapali ani bociana ani rybek.

2. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki.

Ojciec dał swoim synom dwa ładne duże ogrody. Jan swój ogród obsiał w jarzyny warzywa i kwiaty. Maciej się bawił o pracy uprawie nie myślał. Przyszła jesień. Jan zbierał owoce warzywa i kwiaty. Na zagonach Macieja rosły pokrzywy zielone i chwasty.

Cwiczenie 35.

1. Przeczytaj oddzielnymi zdaniami, zwróć uwagę na przecinki i kropki i wytłumacz, dlaczego niektóre zdania są rozdzielone przecinkami, a inne kropkami.

Nauczyciel siedzi na krześle, a uczniowie siedzą w ławkach. Nauczyciel opowiada ciekawe historie o dawnych czasach, a dzieci z ciekawością i uwagą słuchają. Na górze Wawel pod Krakowem mieszkał stary Krakus, a z nim mieszkała jego córka Wanda. Pod górą osiadł okrutny smok. Smok pożerał zwierzęta i ludzi, więc wszyscy się go bali. Krakus zabił smo-

ka, więc ludzie go za to kochali i obrali go królem. Po śmierci Krakusa królową została Wanda.

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropki i przecinki. Po kropce, jak zwykle, pisz wielką literę.

Na polu podniósł się kurz to nasz Burek zobaczył zająca i goni go a zając ucieka co tchu do lasu Burek już doganiał zająca ale zając wpadł do lasu drzewa ukryły zająca więc Burek stracił go z oczu pies biegał w różne strony i węszył ale zając już był daleko

*Ćwiczenie 36.

1. Przepisz i zdania, które się z sobą bliżej łączą, przedziel przecinkami, a zdania, które nie mają z sobą bliższego związku, przedziel kropkami; po kropce pisz wielką literę.

*Łepte lato uleciało owoc wszędzie
się rumieni. Wszystko się przy zbiorach
krzاتا wóz za wozem jedzie
w pole. Resztki zboża rolnik sprząta
potem ziarno rzuca w rolę. Już
się zniwo ukończyło już w stodole*

namy zboże. Na plon pracy spojrzeć miło. Dzięki Tobie dobry Boże!

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropki i przecinki.

*Na tem naszym polu jest wszelakie
zboże. Będzie dosyć chleba Pan Bóg
nam pomoże. Z tej złotej pszeniczki
będzie mąka biała lubi z niej
klusieczki nasza Julcia mała. A
z tego jęczmienia to znów będzie ka-
sza oj lubi ją bardzo ta Zosienka
nasza. A z tego to żyta będzie chleb
powszedni dostaną go dzieci dosta-
ną i biedni.*

Ćwiczenie 37.

1. Przeczytaj oddzielnymi zdaniami! W każdym zdaniu odpowiedz na pytania: kto? co? i wskaż podmiot, a potem odpowiedz na pytanie: co się mówi o podmiocie? i wskaż orzeczenie.

Chłopcy rozpalili w polu ognisko. Jaś i Wojtuś stoją przy ogniu, a Staś na klęczkach podsycą ogień. Ogień błyska czerwonym płomieniem, a biały dym unosi się wysoko do góry. W ogniu pieką się kartofle. Chłopcy lubią pieczone kartofle. Niedaleko na łące pasą się krowy i owce, a pilnuje ich duży, czarny pies.

2. Przeczytaj i staraj się odgadnąć, co to jest. O wszystkim, co odgadniesz, napisz po dwa zdania! Przy pisaniu połóż, gdzie trzeba, przecinek i kropkę.

- a) Głowę nakrywa i z daszkiem bywa.
- b) Napchana puchem leży pod uchem.
- c) Ma wąsiki, pazurki, łowi myszy i szczurki.
- d) Nie czuje, nie żyje, a kłuje i szyje.
- e) Nie je, nie pije, a chodzi i bije.

*Ć w i c z e n i e 38.

1. Przepisz i zdania, które się z sobą bliżej łączą, przedziel przecinkami, a zdania, które nie mają z sobą bliższego związku, przedziel kropkami; po kropce pisz wielką literę.

*Siedzi nad wodą maty kocina pa-
trzy na rybki idzie mu ślina rad-
by ich dostać radby w głąb skoczyć*

*lecz mu się nie chce nóżek zamoczyć
siedzi nad książką maty chłopczy-
na potrzebę nauk czuć już zaczyna
radby się uczyć radby coś wiedzieć
lecz mu się nie chce główki pobie-
dzieć darmo kocino darmo chłopczy-
no gotówki same do ust nie płyną.*

2. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki i kropki.

*Dzień był bardzo gorący biedna wro-
na miała suche gardło więc szuka-
ła wody naraz trafił się na polu
dzbanek na dnie dzbanka potyski-
wała woda uradowana wrona wsu-
nęła dziób do dzbanka ale do wody*

dostać nie mogła mądry ptak na chwilę tylko się zmartwił ale zaraz wpadł na doskonały pomysł zaczął wrzucać na dno dzbanka kamyczki woda się podniosła i wrona mogła pić dosyta.

*Ćwiczenie 39.

1. a. Przepisz i uważaj na przecinki.

Dziś nauczyciel obiecał, że dzieci pójdą na spacer. Dzieci się ucieszyły, bo bardzo lubiły spacerować. Nauczyciel zaprowadził dzieci na łąkę, która jest za wioską. Chłopcy grabili siano, a dziewczynki zbierały kwiatki. Potem wszyscy grali w piłkę. Zabawa się skończyła, kiedy zachodzi-

to słońce. Dzieci dziękowały nauczycielowi, że zrobił im taką przyjemność.

b. Przepisz i między zdaniem, które się z sobą bliżej łączy, połów przecinki.

Sprzeczały się raz litery która z nich jest najlepsza. Jedna była dumna że stoi na początku. Druga dowodziła że jest ostatnią przez skromność. Jedna się szczyciła że jest ładna. Druga się chwaliła że ją lubią dzieci. Nagle przyszedł chłopczyk mądry. Mówię wam że niepotrzebnie się spieracie. Każda z was jest pożyteczna bo każda jest potrzebna. Sama żadna nic nie znaczy bo w gromadzie wasza siła.

2. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki.

Słyszysz jak to zegar gderze tam na ścianie? Wiesz co mówi? Kto próżnuje ten nic nie ma. Nie marnujcie żadnej chwiliłki póki wiosna świeci.' Kto chce słodkie jeść jagody niech grządke opiele.' Przyniesiemy kwiatkom wody wyrwiemy zle ziele!'

*Ć w i c z e n i e 40.

1. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki.

Gdy nadejdzie mroźna zima biedny ptaszek bywa w głodzie. Tam na polach kłosek niema pusto w sadach i w ogrodzie. Mały wróbelek był głodny bo cały dzień nie miał w dziobie. Biedny ptaszek usiadł na złocie gdzie koń miał do-

syć owsa. Koń przyjął wróbla gościnnie więc ptaszek głodu nie cierpiał. Kiedy potem przyszły upały muchy bardzo dokuczały. Wdzięczny wróbelek odpędzał muchy od konia.

2. Przepisz i połóż, gdzie trzeba, przecinki.

Moja trąbka słicznie gra. Dziwuje się owca siwa kto tak wdzięcznie jej przygrywa. Dziwiają się żółte baki kto tak cudnie gra wśród łaki. Nie sie wietrzyk tę muzykę aż gdzieś wdali echo gra. Wiewióreczka patrzy z drzewa czy to las tak wdzięcznie śpiewa. Nastawiła uszki oba tak jej granie się podoba. Izajaczek skryty w lesie słucha co ta piosnka mu przyniesie.

Ćwiczenie 41.

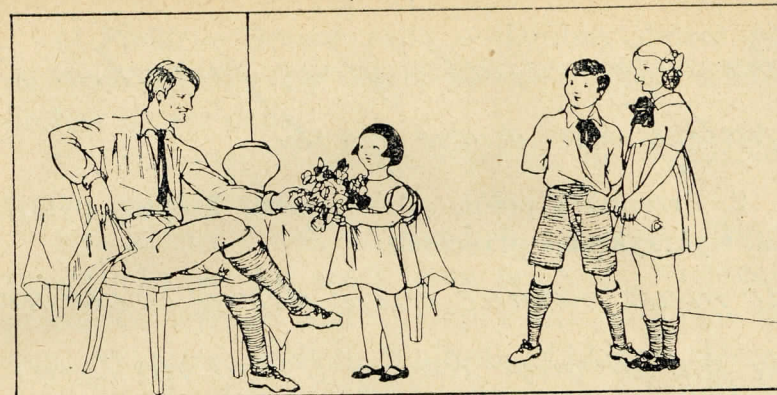
Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropkę, pytnik, wykrzyknik lub przecinek!

Minęła wesoła wiosna minęło ciepłe lato przyszła jesień czy lubisz jesień Staś Wojtuś i Jaś bardzo lubią jesień jak miłe są pogodne dni jesienne jak chłopcy je lubią Staś zbiera grzyby w lesie Wojtuś łowi wędka ryby w rzece a Jaś chodzi z ojcem na polowanie ile to przyjemności jak tu nie lubić jesieni

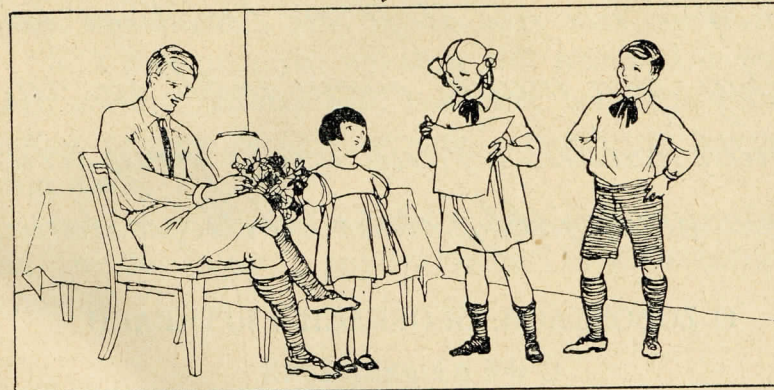
*Ćwiczenie 42.

1. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropkę, pytnik, wykrzyknik i przecinek.

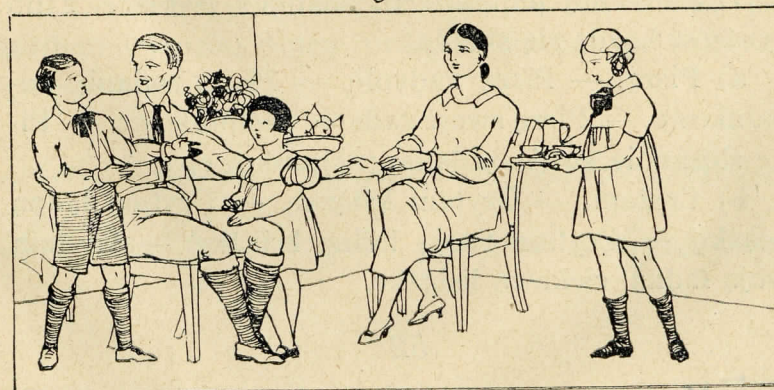
Czy znacie małą Zosię jaka to jest pracowita dziewczynka codzień chodzi na łąkę i pasie gęsi gęsi chodzą po łące i skubią trawę jakie one są ładne jakie są białutkie Zosia pilnuje żeby się jej gąskom nic złego nie stało czasem deszcz pada ale Zosia deszczu się nie

2

3

boi zakrywa sobie głowę fartuchem i patrzy na swoje gąski.

2. Przepisz i połącz, gdzie trzeba, kropkę, pytajnik, wykrzyknik i przecinek.

Co masz kochać moje dziecko co dla serca jest drogiego kochaj Boga na tym świecie nie nie staję się bez Niego kochaj ojca matkę swoją módl się za nich codziennie z rana wciąż przy tobie oni stoją jakby straż od Boga dana.

O ZGŁOSKACH, GŁOSKACH I LITERACH.

Ć w i c z e n i e 43.

1. Porównaj napisane tu zdania i powiedz, z ilu wyrazów każde się składa.

a) Piszę. — Piszę zadanie. — Piszę zadanie rachunkowe. — Piszę swoje zadanie rachunkowe. — Piszę starannie swoje zadanie rachunkowe.

b) Czytam. — Czytam książkę. — Czytam ładną książkę. — Czytam twoją ładną książkę. — Czytam twoją ładną, ciekawą książkę.

c) Pada. — Deszcz pada. — Drobny deszcz pada. — Ciągłe drobny deszcz pada. — Ciągłe zimny, drobny deszcz pada.

2. Przeczytaj te zdania i policz, ile w każdym z nich jest wyrazów.

Był śliczny ranek. Niebo było pogodne. Słońce świeciło jasno. Jaś szedł leśną drożyną. Nagle na przeciwko wyszedł Staś. Chłopcy szli jakiś czas razem. Wkrótce spotkali Wojtusia. Chłopcy zbierali grzyby, rydze, jagody, kwiaty. Wszyscy powrócili dopiero wieczorem.

3. Z następujących wyrazów ułóż zdania: krawiec, Jaś, ubranie, kowal, koń, podkova, ogrodnik, róża, ładny, żelazny, biały, czerwony, różowy, szyje, przybija, sadzi.

Napisz te zdania i oddziel w nich wyrazy kreskami, według wzoru: rymarz | zrobił | koniowi | ładne | chomąto.

Ć w i c z e n i e 44.

1. a. Przeczytaj, zatrzymując się na chwilę po każdym wyrazie; potem przepisz, kładąc po każdym wyrazie kreskę.

Adaś chciał złapać motylka. Motylek szybko umyka, prosi chłopczyka.

*Życia mego jedna chwilka, zostaw
biednego motylka. Za kwiatkami żyję,
rosę ranną piję. Kocham swoje życie.
Daj mi pokój, dziecko!*

b. Przepisz, kładąc po każdym wyrazie kreskę.

*Pies zobaczył zająca. Zając usłyszał
szczekanie. Strach go wziął wielki. Za-
czął uciekać. Pies gonił, szczekał, nogi
wyciągał, już zająca doganiał. Bied-
ny zając tracił siły. Szczęśliwie był
niedaleko las. Zając tam skoczył. Tam
go pies nie znajdzie.*

2. Przepisz i po każdym wyrazie połóż kreskę.

*Jaki ładny ten nasz ogród! Słońce cud-
nie dziś przygrzewa! Chodź, Zosienko!
Zobaczmy kwiaty, drzewa. Tutaj ro-*

*śnie cudna róża, tam fiołki słicznie
pachną. Tutaj rosną tulipany, tam
podnosi główkę bratek. Dalej stoją gru-
sze, jabłoni. Białe kwiaty gąsienice stroi.
Jaka ładna nasza wiosna!*

Ćwiczenie 45.

1. Przeczytaj te wyrazy, oddzielając wyraźnie ich zgłoski!

a) Ada	b) oko	c) domy	d) lasy
Ola	ucho	mury	pola
Ela	echo	dachy	rosa.
Ewa			

2. Przepisz, oddzielając zgłoski kreską, według wzoru ży-to.

a) kury	b) żaba	c) koty	d) woda
gęsi	ryba	kozy	rzeka.

*Ćwiczenie 46.

1. a. Przeczytaj, rozkładając każdy wyraz na zgłoski; potem przepisz, oddzielając każdą zgłoskę kreską —.

Lato to miła pora roku! Miła robota i miła zabawa. Ile roboty na polu ma kosa! Dużo roboty mają i cepy. Lupu, cupu, tupu, cupu! Bija, wała żyto. Na łące latają motyle. He-la i Fu-la tapaty motyle całe rano, ale motyle umykały.

b. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreskami.

Ela i Bolo mają koty. Są to miłe kociny. Mają różowe nosy, małe wąski, małe ogony i łapy, ale duże pazury. Oba koty są łakome, wylizują misy, zjadają słoninę. Mama ugotowała zupę, nalatała ją do misy, a tu koty idą do misy. Obalily misę i wylaty zupę.

2. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreskami.

Idę do konika, idę do siwego. Siwy pana wita, wita go wesóło. Pojadę na pole, pojadę na łąkę. Pojadę daleko, do mamy, do taty, pojadę do domu, do domu mojego. Mama i tata powitają syna, ucałują, utulą.

Ćwiczenie 47.

1. Czytaj, wyraźnie oddzielając zgłoski.

a) tyka	b) wozy	c) sucha
motyka	powozy	posucha
d) pole	e) kora	f) ryba
polewa	korale	rybacy
g) robota	h) obora	i) topola
kapota	komora	kalina.

2. Czytaj, dzieląc wyraźnie każdy wyraz na zgłoski.

a) pas	b) kosz	c) coś
popas	kokosz	Wicuś
d) duch	e) wal!	f) dam
zaduch	kowal	Adam
g) pazur	h) dyszel	i) Oleś
mazur	kaszel	Boleś.

3. Czytaj, dzieląc wyraźnie każdy wyraz na zgłoski.

a) rowy	b) kura	c) rogi
krowy	skóra	progi
d) trawa	e) kryć	f) tworzyć
strawa	skryć	stworzyć
g) krajać	h) rok	i) brew
skrajać	krok	brwi.

4. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreską.

Adaś goni swoją krowę na pole. Tam krowa zajada aż do nocy trawę. Na noc Adaś i krowa wracają do domu. Krowa wchodzi do obory. Adaś zamyka oborę i wraca do domu. Tam po pracy zajada z apetytem mleko i chleb.

*Ćwiczenie 48.

1. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreską —.

Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje. Pan Bóg pomaga pracowitym. Ręka rękę myje. Lato jest miłe, ale i zima ma swoje zabawy. Brat pomaga bratu. Ten pracuje głowa, a

ten ręką. Jeden buduje, drugi psuje. Jaka praca, taka płaca. Miły jest swój dom.

2. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreską —.

Wstawaj, Bołu, już jest ranek! Kto tak długo spi? Pogoda miła woła do pracy. Adaś, Wójtuś, Staś już wstali. Adaś kosi łąkę, Wójtuś mu pomaga, a Staś w stodole młóci żyto. Kto pracowity, ten jest wesoły, a kto leniwy, tego trapi smutek. Mały Boles lubi pracę. Wstyd mu, że tak długo spał. Wstaje, w rękę mamę całuje, prosi Boga o pomoc i już jest na łące.

Ćwiczenie 49.

1. Czytaj, dzieląc wyraźnie każdy wyraz na zgłoski.

a) tre	b) kraje	c) dme	d) tne
wytre	wykraje	wydmę	wytne
e) sto	f) tka	g) dno	h) proch
pusto	matka	widno	paproch
i) trzy	k) trawa	l) krzywa	m) ślina
patrzy	potrawa	pokrzywa	roślina
n) słoma	o) skała	p) blaszana	r) plama
masło	łaska	szabla	czapla.

2. Czytaj powoli, dzieląc wyraźnie każdy wyraz na zgłoski.

a) towar	b) katar	c) kaszel	d) kapał (deszcz)
warto	tarka	szelka	pałka
e) karty	f) targi	g) palto	h) pchełka
żarty	wargi	walka	pełza.

3. Czytaj powoli, dzieląc każdy wyraz na zgłoski.

a) tępy (ołówek)	b) tętenty (koni)
temperuje	
c) kręcić	d) ręka
wieńce	Irenka
e) głąby (kapusty)	f) kącik
klomby	końce
g) siąka (nosem)	h) lampa
sionka (w domu)	klamka

i) sanki	k) skowronki
ranki (i wieczory)	panienki.

4. Przeczytaj, dzieląc każdy wyraz na zgłoski.

a) bajka	b) fuzyjka
fajka	historyjka.

5. Przepisz, oddzielając zgłoski każdego wyrazu kreską.

Nadeszła pogodna jesień. Jaś chodził po ulicach ogrodu i patrzył na owoce. Naraz ujrzał śliczną jabłoń, pełną czerwonych jabłuszek. Dojrzałe jabłuszka pospadały już same na trawę. Jaś skoczył wesoło, pobiegł pod drzewo i zebrał kilka jabłek. Jabłuszka bardzo mu smakowały.

*Ćwiczenie 50.

1. a. Przeczytaj, rozkładając wyrazy na zgłoski. Potem przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski kreską —.

Miała Zosia kotka Psotka. Tak go w domu nazywano, bo coś spsocił każdej chwili, czy to wieczór, czy to rano. To poplątał matce nici, to umaczał wasy w mleku, to się z Krucz-

ciem pobił w budzie, to podrapał
nawet Zosię. Raz nad wodą się prze-
chylił, patrzył okiem zachwyconem na
te rybki, co pływały, aż buch! cały
wpadł z ogonem.

b. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski
kreską —.

Wiesz, co śpiewa słowiczek w krzacz-
kach w rannej porze? Dzieci, czy
was ten ranek przebudzić nie może?
Wietrzyk powiewa, listki się chwieja,
kwiatki woń miłą w powietrzu sieją.
Każdy listeczek róży Pana Boga chwa-
li. Czyż tylko, drogie dzieci, wy bę-
dziecie spały?

2. Przepisz, oddzielając w każdym wyrazie zgłoski
kreską —.

Wandzia i Stas znaleźli w ogrodzie
małego ptaszka. Zabrali go do domu,
wychowali i nazwali Ptasiem. Stas po-
kochał cały dom, zna dobrze Wandzię
i Stasia, ich ojca i matkę. Gdy ojciec
chodzi po pokoju, Stas chodzi za nim.
Gdy ojcu mucha siedzie na nodze,
Stas skoczy i złapie muchę. Ojciec mu-
si chodzić ostrożnie, żeby nie zdeptać Sta-
sia. Kiedy ojciec staje, Stas też się za-
trzymuje i tak śmiesznie przekrzywia
główkę, niby się dziwi. Bardzo wrzy-
scy Stasia kochają.

Ć w i c z e n i e 51.

1. Przeczytaj wyraźnie:

O! oh! co tu os! Ah! tu ul! Osy latają do ula, a ta osa przylata do ucha. Ukłuła mię w ucho. U! uh! moje ucho!

2. Napisz jeden pod drugim wyrazy:

a) o!	b) a!	c) u!
oh!	ah!	uh!
os		ul.

3. Przeczytaj wyraźnie, dzieląc każdy wyraz na zgłoski; w każdej zgłosce wyodrębnij jej składowe głoski!

a) o!	u!	a!	
os	uh!	ah!	
osa	uhu!	aha!	
b) a!	a!	u!	
ma	ha!	lu!	
mama	haha!	lulu!	
c) lina	rosa	rama	sama
mina	rola	rana	mama
d) sos	sen	sól	
nos	len	mól	
e) nos	len		
noś	leń		

4. Przepisz, oddzielając litery, oznaczające odrębne głoski, według wzoru O-l-a.

Ola ma lalę. Ona sama lula lalę. O! suchy las! Lala lula na mchu. Cha, cha! rano rosa, ale lala ma sucho. Ola ma misę. U misy mucha! Mucha sus lali na sam nos!

*Ć w i c z e n i e 52.

1. Przepisz, oddzielając każdą literę, oznaczającą oddzielną głoskę.

Zima mroźna! Silny mróz! Oles, Walus suną w las, hen, w las siny, w las sosnowy. Marna fura i zły wóz, ale sanna żywy raj! Suną razem w las sosnowy Oles i Walus myśliwi mali. Miny wesole. Maja własne furze. Już las! Nora! I nory lis wypuwa nos i wolno wylazi. Oles wali z furzi. Tranil lisa. Już lis leży.

2. Przepisz, oddzielając kreską każdą literę, oznaczającą oddzielną głoskę.

*Mówi Wali Alina. Mamy miłe,
jasne rano. Weźmy misę i w las
zrywaj! Na maliny, na jeżyny! Zry-
wają maliny, zrywają jeżyny. Ma-
ma woli maliny, ale one rwa i je-
żyny. I malina, i jeżyna ranna ro-
są łonią.*

Ćwiczenie 53.

1. Przeczytaj głośno i wyraźnie i w każdym wyrazie wyodrębnij jego głoski.

- a) fala kosa
Wala (Walentyna) koza.

2. Przeczytaj wyraźnie i w każdym wyrazie wyodrębnij jego głoski:

- a) sowa waza wola
o-soba wada woda
b) kufa rosa
kupa rota

c)	bał	bas	dam	dom	gapa	góra
	pal	pas	tam	tom	kapa	kura
d)	kos	rok	las			
	kot	bok	pas			
e)	głos	młot	złoto	drogi		
	kłos	płot	bloto	progi.		
	włos					

3. Przepisz podane tu wyrazy i przy każdym z nich oznacz cyfrą, z ilu składa się głosek, według wzoru: głowa 5.

a) głowa	b) koza	c) dom
oko	krowa	izba
brew	baran	obora
nos	koń	stodoła.

*Ćwiczenie 54.

1. Przepisz, oddzielając kreską każdą literę, oznaczającą oddzielną głoskę.

*Staś na sukni zrobił plamę. Plakał
dobry Stasina. Duża, duża moja
wina! Mama mówi. Ja tę plamę
wymyję, ale bywa plama inna;*

*gdy kto bliżnim złe robi. Taką
plamę trudno jest wymyć.*

2. Przepisz, oddzielając kreską każdą literę, oznaczającą oddzielną głoskę.

*Wojtuś ma psa Burka. Burek zna
tate, mamę i małego Bolka. Burek
był mały, gdy go Wojtuś dostał.
Latał po podwórku i figlował z
innymi psami. Lubił dokazywać
także z kotem. Teraz Burek jest
stary i poważny i lubi leżeć
pod kominem.*

Ćwiczenie 55.

1. Przeczytaj wyraźnie i każdy wyraz podziel na głoski.

a)	mrok	smok	wrona	uprany
	krok	skok	brona	ubrany
b)	trawa	kraj	rój	rój
	strawa	skraj	zdrój	strój.

2. Przeczytaj wyraźnie i każdy wyraz podziel na głoski.

a)	kot	bat	
	kos	bas	
	koc	bac (do wody!)	
b)	sale	sery	kuse
	cale	cery (na ubraniu)	kuce.

3. Przeczytaj wyraźnie i każdy wyraz podziel na głoski; policz te głoski, a potem policz litery. Czy w każdym wyrazie jest zawsze tyle głosek, co liter?

a)	kos	kasa	suka	zał	żyto
	kosz	kasza	szuka	szal	szyto (buty).
b)	koc	capy			
	kocz	czapy.			

4. Przeczytaj wyraźnie i każdy wyraz podziel na głoski.

a)	kosz	szuby	szary	kaszka
	kocz	czuby	czary	kaczka
b)	noce	obrócę	jeszcze	
	nodze	obrudzę	jeżdżę	
c)	nic	maść	dzwon	
	nić	złość	dzban.	

5. Przepisz, w każdym wyrazie policz jego głoski i postaw nad nim odpowiednią cyfrę.

Zapada noc zimowa. Ściska silny mróz. Wrony i inne ptaki poszły już dawno spać. Na wsi w domach zamigotały lampy. Gospodarze ukończyli swoją pracę. W oborze tu lub tam zaryczy czasem krowa. Powoli wszystko ucicha.

*Ćwiczenie 56.

1. Przeczytaj głośno, dzieląc na zgłoski; w każdej zgłosce policz głoski i litery, potem przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest więcej liter, niż głosek.

Stach	Nasza	Czarna	Porządek
kocha	szkoła	wrona	to
swoją	ma	często	rzecz
chatę	szeroką	kracze	potrzebna
	salę		

2. Przeczytaj głośno, dzieląc na zgłoski; w każdej zgłosce policz głoski i litery, potem przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest więcej liter, niż głosek.

Dawno już słoneczko zaszło za po-
la za las. Cezki moje, dać już czu-
wać, do snu teraz czas! W szarym,

małym swoim domku słodko za-
snął ptak. Czarny las mu do snu
szepce. Spij, ptaszyno, spij! I ty także
spij w łóżeczku, spij, kochanku, spij!
Tam, na dworze wicher dmucha,
deszcz ulewny szumi tam, ale w do-
mu cisza, spokój. Spij, kochanku,
spij!

*Ćwiczenie 57.

1. a. Przepisz i podkreśl wyrazy, w których jedną głoskę piszemy dwoma literami.

Napchana puchem leży pod uchem.
Orzech ma twardą łupinę, a jądro
smaczne. Szeroka rzeka z małego źró-
dła wypływa. Ma wąski, pazurki.

Towi myszy i szczurki. Czarny chleb jest zdrowy i smaczny.

b. Przeczytaj głośno, dzieląc na zgłoski; w każdej zgłosce policz głoski i litery, potem przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest więcej liter, niż głosek.

<i>Do czasu</i>	<i>Ten</i>	<i>On</i>	<i>Deszcz</i>
<i>dzban</i>	<i>dzwon</i>	<i>dziwiga</i>	<i>leje,</i>
<i>wodę</i>	<i>dzwoni</i>	<i>duży</i>	<i>wicher</i>
<i>nosi</i>	<i>głośno</i>	<i>dzban</i>	<i>gwizdże</i>

2. Przepisz i podkreśl wyrazy, w których jedną głoskę oznaczamy dwoma literami.

Jabłonka i grusza podpórki już proszą; tyle mają i jabłek, i gruszek.

Michał i Szymek przynoszą podpórki. Chłopcy pracują szybko. Już każde drzewo ma swoją podpórke. Teraz chłopcy chcą podlewać drzewa

czystą wodą ze studni. Poszli po dzbanki. Ta robota skończona. Słychać dzwonek. Czas na posiłek i odpoczynek.

Ćwiczenie 58.

1. Podane tu wyrazy przeczytaj głośno i powoli, dzieląc je na zgłoski. Po przeczytaniu każdego wyrazu napisz go, oddzielając zgłoski kreską.

a) Ala	b) Adaś	c) aleja
Ola	Oleś	oko
Ula	Uszek	ucho
Ela	Edek	echo
Ira	Iwonek	igła.

2. Podane tu wyrazy podziel na zgłoski i w każdej zgłosce wskaż samogłoski i spółgłoski.

a) udo	b) upał	c) trawa	d) kapusta
ogon	iskra	proso	kartofle.

3. Przepisz i podkreśl litery, które oznaczają samogłoski.

Burek pilnuje co noc naszego domu. Szczeka głośno na każdego obcego. Nas zna bardzo dobrze i zawsze do nas macha ogonem. Kocham go za to bardzo.

Ćwiczenie 59.

1. Przeczytaj głośno podane tu wyrazy, w każdym oddzielając wyraźnie jego zgłoski.

a) atrament	b) zupa	c) kotek
oliwa	mleko	pazur.

2. Przeczytaj głośno podane tu wyrazy, w każdym oddzielając wyraźnie jego zgłoski.

a) rak	sok	dom	buk	sen	bek	pisk
b) ryk	syk	dym	byk	syn	byk	pysk.

3. Przepisz, podkreślając w każdym wyrazie samogłoski.

Nasz Burek to wesoły filut. Goni kury, indyki i kaczki. Jedna kura umyka na pole, druga leci na płot. Kogut wylata wysoko na dach. Co tu pisku i krzyku. Aż mama woła Burka. Na krzyk mamy Burek powraca do domu.

*Ćwiczenie 60.

1. a. Przeczytaj głośno, potem przepisz i podkreśl zgłoski z literą y.

lasy	chaty	buty	paszy
ogrody	chatupy	cholewy	liny
dęby	domy	kabaty	sznury
sosny	obory		

b. Przeczytaj głośno, potem przepisz i podkreśl zgłoski z literą i.

gospodyni	Wicek	świszczy	pani
prosi	kosi	silny	wita
gości	konieczne	wicher	gości

2. Przeczytaj głośno, potem przepisz i podkreśl zgłoski z literą y raz, a zgłoski z literą i podkreśl dwa razy.

Michał zbił ładny dzbanek. Ale był to dobry chłopczyk. Poszedł do mamy, wyznał winę i prosił, by mu mama przebaczyła. Mama synka uściskała i pochwaliła, że winę swoją sam widzi.

*Ćwiczenie 61.

1. a. Przeczytaj głośno i zobacz, jak wymawiamy zgłoskę, w której jest y, a jak wymawiamy zgłoskę, w której jest i. Kiedy wymawiamy miękko, a kiedy twardo?

ślepy-ślepi	kulawy-kulawi	bosy-bosi
skąpy-skąpi	zdrowy-zdrowi	ładny-ładni
gruby-grubi	łakomy-łakomi	mały-mali

Przepisz i podkreśl zgłoski, które wymawiasz miękko. Jaka w nich jest samogłoska, i czy y?

b. Przeczytaj, a potem przepisz i podkreśl raz zgłoski, w których jest i, a dwa razy — zgłoski z y.

Leży liściek na drodze, a kto przechodzi, ten traci lub mija. Byłby zginał liściek młody. Aż tu raz przechodzi tamtędy Lucynka. Podnosi liściek. Rozchuchała, a potem do szklan-ki do wody włożyła. Słaba roślinka na nowo odżyła.

2. Przepisz i podkreśl raz zgłoski z i, a dwa razy zgłoski z y.

Koło stawu raz chłopcy łatali i na zaby polowali. Skoro która wypły-

wała, zaraz kijem dostawała. Jedna z nich meźnej natury, wystawiwszy łeb do góry, mówi chłopcom. Chłopcy, na nic taka zabawa! Brzydka wasza rozrywka nam zgubę przynosi.

*Ćwiczenie 62.

1. a. Przeczytaj, przepisz, dzieląc na zgłoski, i podkreśl zgłoski, w których wymawiamy i.

on goni	wysoki dom	stado gęsi
on kosi	długi sznur	ostre ości
on wozi	szeroki pas	dobrze chęci
on sadi	tani sklep	dobrze myśli
on chwali	głupi baran	trzy części

b. Przepisz do końca podług wzoru i podkreśl zgłoski, w których wymawiamy i.

on goni i my gonimy	on prosi i my-
on kosi i my —	on gasi i my-
on wozi i my —	on trafi i my-
on sadi i my —	on bawi i my-
on chwali i my —	on dzwoni i my-

c. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których słyszeć i.

Ignas i Jwonek ida w pole. Jwonek szycie igla. Ona ma cztery nowe igly, a ty, ile ich masz? Idalka ma złote rybki. Ile ich jest? Rybki igraja w słoncu.

2. Przeczytaj, przepisz i podkreśl zgłoski, w których słyszeć i.

Słońce już wschodzi. Cisza dookoła. Ignas wstaje i budzi brata. Jeden i drugi mówią cichą modlitwę, po-

tem pija mleko i ida do ogrodu. Tam będą sadzili drzewka.

*Ćwiczenie 63.

1. a. Przeczytaj podług wzoru, a potem przepisz

on stoi i ty stój	on daje i ty daj
on poci krowy i ty —	on kraje i ty —
ona doci krowy i ty —	on kuje i ty —
on wykroi malowaną i ty —	on myje i ty —
ona stroi lalkę i ty —	ona szyje i ty —
on pije i ty —	
on bije i ty —	

b. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których wyciągasz j.

jagoda	jeż	Jurek
jeżyna	jelen	Józef
jabłoń	jaskółka	Julek

2. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest j.

Jaś i Julek jutro pojedą z ojcem do lasu. Tam będą szukali jeża, którego wczoraj zobaczyli na polance. Jeż jak tylko spojrzał na chłopców, zaraz poszedł do jamy. Chłopcy chcą bardzo raz jeszcze zobaczyć jeża. Może jutro jeża odnajdą.

*Ćwiczenie 64.

1. a. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest j.

To nam, grajku, graj! Łóż miłego nad mój kraj? Jak komu, jak komu, nam najmilej w domu. Miła swoja chatka, jak rodzona matka. Ludzie kraje znamy, ale swój kochamy.

b. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których wymawiasz i lub y.

Przybyłeś z obcych krajów. Witaj mi, skowronku! Przyznaj, czy ci w obcych krajach, jak my, byli radzi. Czasem dobrze jest przebywać pośród obcych ludzi, poznać zwyczaj, poznać serca, porównać kraj z krajem. My podobno ci najmilej starym obyczajem. O, skowronku ukochany, miła ty ptaszyno, zostań z nami Polakami, zostań tu na zawsze!

2. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których jest i, y lub j.

Janek, idąc raz drogą, patrzy, jabłko leży. Jabłuszko było ślicz-

ne, czerwone. Mały Janek je pod-
nosi, ogląda i czyści. Szkodaby
było je zjadać, przytem trzeba-
by było dać połowę bratu. Ja to jabł-
uszko cały rok chować będę. Tak po-
myślał skąpy Janek i skrył jabł-
ko do pudełka. Jabłko zgnilo. Jakże
mu żal wtedy było.

Ćwiczenie 65.

1. Przeczytaj głośno podane tu wyrazy, w każdym oddzielając wyraźnie jego głoski.

a) sad kot buk żyć,

b) sąd kąk bąk żać.

2. Przeczytaj głośno podane tu wyrazy, w każdym oddzielając wyraźnie jego głoski.

a) lak kos stuk syk,

b) lęk kęs stęk sęk.

3. Napisz litery, oznaczające samogłoski, a po każdej literze napisz jakiś wyraz, któryby miał tę samogłoskę.

*Ćwiczenie 66.

2. Przepisz i podkreśl zgłoski z literami: a, e.

Lepszy wróbel w rękę, niż gołąb na
soku. Czy smażone gołąbki przycho-
dzą same do gąłki? Silny dąb bu-
rza złamata, a słaba trawka zosta-
ta. Pracą zdobyty kęs chleba smaku-
je. Głęboka woda często bywa spo-
kojna. Prędko pracuj, mało śpij!

1. Przepisz i podkreśl zgłoski z literami: a, e.

Długo nas męczyła zima. Bywał
tegi mróz. Trzeba było palić dużo
węgla. Ale czas prędko schodzi. Ma-
my znowu gorące lato. Chodzimy
często nad rzekę. Rzeka przepływa
przez naszą łąkę. Za lasem skręca

*na prawo. Tam jest głęboka woda
i duże ryby. Bzesto łowimy ryby
wedka.*

Ćwiczenie 67.

1. Każdy z podanych tu wyrazów wypowiedz wyraźnie i policz, ile w nim jest głosek, a potem zaraz go napisz i policz, z ilu składa się liter.

- a) ul osa kura żyto obora
 ule osy gęś proso kapusta
- b) może waży (na wadze)
 morze (przepłynąć), warzy (w wodzie)
- c) język (jeż) jeżyna
 Jerzyk (Jurek) jarzyna
- d) huk hojna (pani) hak pacha
 chuch choina chata mucha
- e) brzoza drzewo grzyby.

2. Każdy z podanych tu wyrazów wypowiedz wyraźnie i wymów oddzielnie każdą jego głoskę; każdą wymawianą głoskę oznaczaj odpowiednią literą.

dom oko
dach rześa.

3. Przepisz; w każdym wyrazie policz jego litery i głoski i postaw odpowiednie cyfry, według wzoru

⁵ ⁴
chata.

Burek to zuch! Lata z nami nad rzekę, a jak mu gorąco, bez strachu wchodzi do wody i pływa. Już jest na samym środku rzeki, brzeg już daleko. Burek wychylił tylko łeb nad wodę; spogląda na nas, postawił jedno ucho; po chwili wraca do brzegu. Już jest na brzegu; już macha do nas ogonem! Co tu radości i krzyku!

Ćwiczenie 68.

1. Każdy z podanych tu wyrazów wypowiedz wyraźnie i policz, ile w nim jest głosek, a potem zaraz go napisz i policz, z ilu składa się liter.

- a) kosz mysz szopa grusza
 grosz kasza cisza kasztan
- b) czapa czas czarny czysty
 czapla czary czerwony częsty
- c) szczur deszcz szczapa
 szczupak dreszcz szczypta
- d) dzwon dzban rydzyk.

2. Przepisz i podkreśl znaki, które dwoma literami oznaczają jedną głoskę.

Czarna chmura zakryła słońce. Pada gęsty deszcz. Na ulicach pusto. Czasem tylko ktoś wyleci na minutę z domu i znowu schowa głowę. Ulewa jednak przechodzi. Złoty promień słońca rozjaśnił znowu ulicę.

Ćwiczenie 69.

1. Przepisz podane tu wyrazy, po dwa jeden pod drugim.

a) len	dzwon	zagon
leń	dzwoń!	zagoń!
b) nos	pas	kos
noś!	paś!	koś!
c) nie	chyc! (do wody)	kuc
nić	chyć (czapkę!)	kuć (żelazo).

2. Następujące wyrazy wymów głośno i wskaż w nich spółgłoski miękkie.

a) gońmy!	b) paśmy!	c) lećmy!
stańmy!	kośmy!	płaćmy!
d) puśćmy!	e) woźmy!	f) chodźmy!
gośćmy!	właźmy!	budźmy!

3. Przeczytaj i wskaż w podanych tu wyrazach spółgłoski miękkie i odpowiednie twarde.

a) jedźmy	b) źdźbło	c) éma
jedzmy	dzban	cmokać.

*Ćwiczenie 70.

1. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których są spółgłoski miękkie.

Wstań nam, słońce kochane! Rozpedź nocne émy! Rozrzuc jasność dokoła!

Rozbudź chłopców ze snu! Jas i Antos już na nogach. Chodźmy w pole co żywo, stańmy razem do pracy, puśćmy razno nasze kosy, kośmy trawę dla krów!

2. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których są spółgłoski miękkie.

Dość już spać! Wstańmy wczas, lećmy razem razno w las! Tam źródelko słeczne szemrze. Puść nas, mamo, do źródelka! Przy źródelku na kamyczku ślimak leśny, groźny pan, pokazywał rożki nam. Weźmy z sobą dębu liść, ślimakowi zrobmy łódź. Na tę łódź posadźmy go! Płyn, ślimaku, płyn!

Ćwiczenie 71.

1. Przeczytaj podane tu wyrazy głośno i wyraźnie i wymawiaj je tak, żeby słyszeć w nich było oddzielnie każdą głoskę.

a) ptak — ptaku!	b) syn — synu!
struś — strusiu!	gość — gościu!
c) kucyk — kucyku	
koń — koniu!	

2. Przepisz i zmień następujące wyrazy według wzoru:

a) Staś — Stasiu!	b) dłonie — dłoń
Adaś —	skronie —
Zygmus —	gałęzie —
Zbyś —	kadzie —
Grześ —	postacie —

*Ćwiczenie 72.

1. a. Przepisz i zmień następujące wyrazy podług wzoru:

<i>koń — konie</i>	<i>gwóźdz —</i>	<i>dłoń — dłonie</i>
<i>stół —</i>	<i>gość —</i>	<i>baśń —</i>
<i>leń —</i>	<i>liść —</i>	<i>łódź —</i>

b. Przepisz i zmień następujące wyrazy podług wzoru:

<i>on pasie, i ty pas</i>	<i>on plecie, i ty —</i>
<i>on trzęsie, i ty —</i>	<i>on idzie, i ty —</i>
<i>on lezie, i ty —</i>	<i>on kładzie, i ty —</i>
<i>on gryzie, i ty —</i>	<i>on będzie, i ty —</i>

2. Przepisz i podkreśl zgłoski, w których miękkość spółgłoski jest oznaczona literą *i*.

Biedna, mała rybko, uciekajże szybko!
Czeka tu na ciebie zdrada. Ktoś się z
wędką skrada. Rybka nie słuchata.
Wędką ją złapata. Słuchajcie, dzieci,
starszego, uchowacie się od złego!

Ćwiczenie 73.

1. Przeczytaj podane tu wyrazy głośno i wyraźnie i wymawiaj je tak, żeby słyszeć w nich było oddzielnie każdą głoskę.

- a) koń — konie — koni
słoń — słonie — słoni
- b) Staś — Stasia (dziewczynka) — Stasi
Jaś — Jasia (dziewczynka) — Jasi
- c) gałąź — gałęzie — gałęzi.

2. Przepisz i zmień te wyrazy według wzoru:

- a) gonię — goni — goń
bronię — —
ganię — —
- b) kosa — kosi — koś
rosa — —
okrasa — —
groza — —

Podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

Ćwiczenie 74.

1. Przeczytaj podane tu wyrazy głośno i wyraźnie i wymawiaj je tak, żeby słyszeć w nich było oddzielnie każdą głoskę.

- a) postać — postaci — postaci
b) kadź — kadzie — kadzi.

2. Przepisz i zmień te wyrazy według wzoru:

- płace — płaci — płąć
rzuce — —
lece — —
gładzę — —
chłodzę — —
grodzę — —

*Ćwiczenie 75.

1. a. Przepisz i zmień te wyrazy podług wzoru:

skroni — *skronie* — *skroni*
dłoni — —
woń — —
baśni — —
oś — —
gałąź — —
postać — —
łódź — —

b. Przepisz i zmień podług wzoru:

on nosi i ty noś
on prosi i ty —
on wozi i ty —
on płaci i ty —
on chodzi i ty —
on goni i ty —

2. Przepisz i podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie przed samogłoską i.

Od granicy do granicy chodzi za-
wsze nasz gospodarz. Chodzi polem,
chodzi gajem. W polu dzwoni mu
skowronek, w gaju strumyk szemrze
cicho. Nasz gospodarz zna dobrze
każdy kącik swego pola. Tutaj
wschodzi konieczyna, a tam trawa
naszą łoni.

1. Przeczytaj podane tu wyrazy i rozdziel je na zgłoski; potem przeczytaj końcową zgłoskę każdego wyrazu i rozdziel ją na głoski. Wymów oddzielnie każdą z tych głosek.

a) Mania	b) Stasia	c) Kazia
Mani	Stasi	Kazi
d) Wacia	e) Władzia	
Waci	Władzi.	

2. Przeczytaj i rozłóż na zgłoski:

- a) Aniela ani Ela (nie pójda na spacer),
 b) niania ni Ania (nie pójda na spacer).

3. Przeczytaj i rozłóż na zgłoski:

- a) Stasiu, myj (tę miskę)
 Stasi umyj (tę miskę),
 b) Kaziu, myj (ten talerz)
 Kazi umyj (ten talerz),
 c) Waciu, myj (ten kubek)
 Waci umyj (ten kubek),
 d) Władziu, myj (ten dzbanek)
 Władzi umyj (ten dzbanek).

4. Przepisz i zmień wyrazy według wskazanego wzoru; potem podkreśl litery, oznaczające miękkie spółgłoski:

koń	—	konie	—	koni
cień	—		—	
korzeń	—		—	
gość	—		—	
liść	—		—	
gwóźdź	—		—	

Ćwiczenie 77.

1. Przeczytaj podane tu wyrazy głośno i powoli, tak, żeby słyszeć było oddzielnie każdą zgłoskę:

a) pasek	b) burka	c) mara
piasek	biurka	miara.
d) wara!	e) fara	
wiara	o-fiara.	

2. Przeczytaj głośno i powoli, tak, żeby słyszeć było oddzielnie każdą zgłoskę:

- a) kupiona (szafa)
kupi ona (szafę),
- b) grabiona (trawa)
grabi ona (trawę),
- c) karmiona (koza)
karmi ona (kozę),
- d) żywiona (gęś)
żywi ona (gęs).

3. Przepisz i zmień podane tu wyrazy według wzoru:

kupię	—	kupisz
kropię	—	
robię	—	
postawię	—	
bawię	—	
trafię	—	

W każdym z tych wyrazów podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

*Ćwiczenie 78.

1. Przepisz i zmień te wyrazy podług wzoru:

<i>ty gonisz i ja gonię</i>	<i>on wyrabia, on wyrobi</i>
<i>ty dzwonisz i ja —</i>	<i>on poprawia, on —</i>
<i>ty grabisz i ja —</i>	<i>on skrapia, on —</i>
<i>ty robisz i ja —</i>	<i>on wykarmia, on —</i>
<i>ty lepisz i ja —</i>	<i>on wymawia, on —</i>
<i>ty kropisz i ja —</i>	<i>on trafia, on —</i>
<i>ty łowisz i ja —</i>	<i>on ozdabia, on —</i>
<i>ty bawisz i ja —</i>	<i>on pogania, on —</i>
<i>ty karmisz i ja —</i>	<i>on wygania, on —</i>

buki — bukiem

haki —

stogi —

nogi —

2. Przepisz i podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

*Złote słońce z nieba świeci. Śnieg się
błyszczy czysty, biały. Chodźcie, dzieci,
chodźcie, dzieci! Postawimy domek ma-
ły. Hejże, rażno do roboty! Jaśku, Staś-
ku, wszyscy z wioski! Idzie praca dzie-
nek cały, płynie z echem dziarska śpiew-
ka. Już gotów dom wspaniały, a na
szczybie chorągiewka.*

Ćwiczenie 79.

1. Przeczytaj i rozłóż na głoski następujące wy-razy:

a) pył (kurzu) — pił (wodę) — piał (kogut),

b) wył (pies) — wił (wianek) — wiał (wiatr),

c) psyk! (cicho!) — psik! (kotku!) — psiak,

d) cyp! cyp! — cip! cip! — ciap! ciap!

e) myła (talerz) — miła (dziewczynka) — miała (kotka).

2. Przeczytaj i zobacz, jak są oznaczane spółgłoski miękkie.

a) koń — pański — konie — koni

pan — koński — panie — pani

b) koś — kośmy — kosiarz — kosi

paś — paśmy — pasie

c) woź — woźmy — wozi

d) płac — płacmy — płaci

e) sadź — sadźmy — sadi

f) kupię — kupisz

g) robię — robisz

h) bawię — bawisz.

3. Przepisz i podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

Dzieci cieszą się z mroźnej, śnieżnej zimy. Co to za uciecha i radość bić się śnieżkami lub robić ze śnie-

gu wielkiego bałwana! A co tam radości na sankach! Staś, Wojtuś i Mania lubią bardzo zimę! Dziś poszli się ślizgać, a w niedzielę po obiedzie będą używać na saneczkach.

*Ćwiczenie 80.

1. Przepisz i podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

Raz Staś małeński staczał kamień z drogi. Co tu robisz, dzieciaku? Pociągniesz ten ciężar? Uderzyłem się w nogę. Taki wypadek i innym przytrafić się może. Liagnę więc kamień do rowu, żeby cierpienia nie sprawił nikomu.

2. Przepisz i podkreśl litery, oznaczające spółgłoski miękkie.

Płynie Wisła, płynie po naszej krainie. Zobaczyła Kraków, pewnie go nie minie. Zobaczyła Kraków, wnet

go pokochała i na znak miłości wstęgą opasała.

Ćwiczenie 81.

1. Podane tu wyrazy przepisz, a potem pokolei je czytaj i podkreślaj w każdym literę, oznaczającą samogłoskę u.

stuk (młota) — stóg (siana)

lud — lód

brud — bród (na rzece).

2. Przeczytaj podane tu wyrazy, przypatrz się im i powiedz, dlaczego w jednych z nich samogłoska u jest oznaczona literą u, a w innych — literą ó.

a) stuk — stuki

lud — ludy

brud — brudy

b) stóg — stogi

lód — lody

bród — brody.

3. Następujące wyrazy zmień i napisz według wzoru:

a) krówka — krowa

kózka —

główka —

bródka —

pszczołka —

b) żłób — żłoby

wół —

wóz —

powóz —

rów —

4. Następujące wyrazy zmień i napisz według wzoru:

a) słowo — słówko	b) szkoła — szkółka
koło —	stodoła —
pole —	komora —

5. Przyjrzyj się obrazkowi, potem przeczytaj, co napisano dalej, przepisz i podkreśl litery, oznaczające samogłoskę *u*.

Dziś ładna niedziela zimowa. Mróz duży; na stawie za szkółką na pewno mocny jest lód! Zachód słońca wcześniej zimą nadchodzi, więc śpieszmy się co tchu! Za chwilę na lodzie uwija się rój dzieci. Chłód im nie dokucza, bo ruch grzeje lepiej, niż ciepłe futro. Śli-

zgawka to miła zabawa! Jak szybko na niej schodzi czas! Już wieczór, więc dzieci dróżykami wśród śniegu wracają do domu.

Ćwiczenie 82.

1. Napisz według wzoru:

1 dom	—	5 domów
1 dach	—	5 —
1 las	—	6 —
1 snop	—	10 —
1 krzak	—	5 —
1 płot	—	6 —

2. Napisz według wzoru:

a) dom — w domu	b) syn — synu!
pole — w —	mąż —
zboże — w —	żołnierz —
oko — w —	rycerz —

3. Przeczytaj, pokaż wyrazy, w których jest litera *ó*, i wytłumacz, dlaczego je tak piszemy.

W naszych stronach mało jest lasów. Dokoła do samych brzegów widnokregu widać tylko długie zagony pól. Koło domów są całe ogródki. Na wiosnę pełno w nich kwiatów, a jesienią drzewa pochylają się od owoców. Wśród pól wije się niewielki strumień. W czasie letnich upałów chodzimy tam się kąpać, a czasem pływamy łódką. Jak miło posuwać się zwol-

na na powierzchni wód wśród wiklin, sitowia i tataraków! Na falach przesuwają się cienie obłoków; słońce zlekka przygrzewa, a łagodny wietrzyk chłodzi.

4. Przepisz i podkreśl wyrazy z literą ó.

Wśród kwiatów polnych i zbóż uwija się od wczesnego ranka pracowita pszczołka. Przelatuje z kwiatka na kwiatek i wysysa z ziół słodki miód. Pracuje dzień cały i dopiero pod wieczór wraca do ula. W naszym ogródku stoi pięć uli. Mały Józio często zakrada się do pszczół zarośniętą dróżką ogrodową i przygląda się ich pracy. I nieraz w główce jego powstaje myśl szczęśliwa, że praca pszczółek to wzór dla niego i wielu innych chłopców.

*Ćwiczenie 83.

1. a. Zmień te wyrazy według wzoru:

<i>dwoje — dwójka</i>	<i>robię — rób</i>
<i>troje —</i>	<i>drobie —</i>
<i>czworo —</i>	<i>połozę —</i>

b. Zmień te wyrazy według wzoru:

<i>sześć — szósty</i>	<i>nieśli — nieślem — nieśl</i>
<i>siedem —</i>	<i>wieźli — —</i>
	<i>pletli — —</i>
	<i>wiedli — —</i>
	<i>co — cóż</i>
	<i>kto —</i>

2. Przepisz i podkreśl wyrazy z literą ó. Wypisz te wyrazy i zmień tak, żeby w nich ó zmieniło się na o.

*Koło naszego domku jest ogród.
Przez ogród idzie dróżka. Na końcu
dróżki są wrótka, a za wrótkami uli-
ca. Ulica idzie przez wieś. We wsi jest
kościół i szkołka.*

*Ćwiczenie 84.

1. Przepisz i podkreśl wyrazy z literą ó. Wypisz te wyrazy i zmień tak, żeby w nich ó zmieniło się na o.

Tam na półku po zagonie stapa
siwy wół, ciągnie dróżkę, pług bły-
szczący, głowę zwiesił wdół. A za
wołem pracownikiem wśród zielo-
nych pól idzie miedzą nasz gospo-
darz, pług uchwycił w dłoń. Witaj,
drogi gospodarzu! Niech pomaga
Bóg! Niech twój zagon ci zaszumi
bujnym kłosem zbóż!

2. Przepisz i podkreśl wyrazy z literą ó. Wypisz
te wyrazy i zmień tak, żeby w nich ó zmieniło się
na o.

Stary rybak zabrał sieć, wszedł
na wóz i pojechał nad rzekę na po-
łów ryb. Droga szła wśród pól. O go-

dzinie siódmej wieczór rybak był nad
rzeką. Tam u brzegu stała łódka.
Rybak siadł na łódkę i zarzucił
sieć. Będzie miał dobry połów.

O WYRAZACH

Ćwiczenie 85.

Pogadanka nauczyciela.

Ćwiczenie 86.

1. Przeczytaj i stawiając pytania: *kto? co?*, wskaż rzeczowniki.

Przyszła zima. Śnieg przykrył cały świat.—Domy, płoty, drogi, ogrody, pola i lasy, — cała wieś się bieli. Adaś i Jaś wzięli sanki. Mały Adaś usiadł, a starszy Jaś ciągnie sanki za sznurek. Niedaleko jest górka. Tam jest gładka, równa dróżka. Stamtąd sanki same zjeżdżają. Jaka tam była wesoła zabawa!

2. Powiedz, kto i co jest na tym obrazku i odpowiadając na pytania *kto? co?*, napisz rzeczowniki.

Ćwiczenie 87.

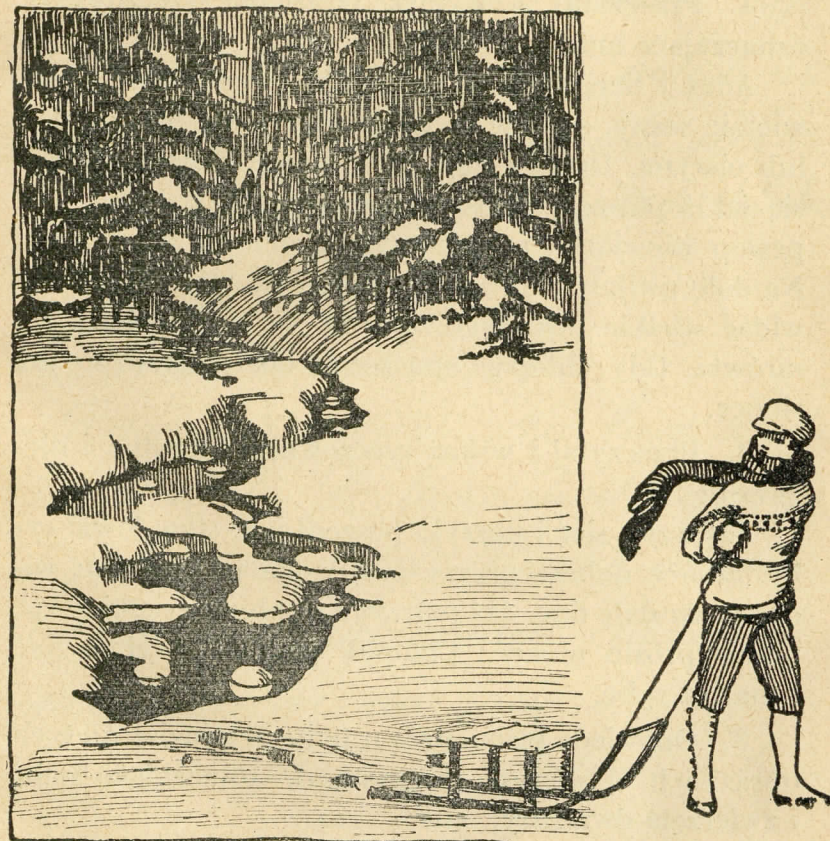
1. Przeczytaj i odpowiadając na pytania *kto? co?*, wskaż rzeczowniki. Za każdym razem przypatrz się, czy rzeczownik oznacza rzecz czy co innego.

Adaś i Jaś budowali dom. Naprzód znosili cegły i kamienie, potem ustawiali mur. Dom miał cztery okna i drzwi. Obok był mały ogródek, a tam róże, goździki, lilje i inne kwiatki. Rosła także stara brzoza i lipa. Na kwiaty przylatywały motyle i pszczoły, a mały pies Kruczek uganiał się za nimi.

2. Przeczytaj i wypisz oddzielnie rzeczowniki, oznaczające ludzi, oddzielnie rzeczowniki, oznaczają-

ce zwierzęta, oddzielnie rzeczowniki, oznaczające rośliny, i oddzielnie rzeczowniki, oznaczające rzeczy.

Chłopcy rozpalili ognisko. Będą piekli kartofle. Dym wznosi się wysoko. Niedaleko pasą się krowy, a obok leży duży pies. Słońce już zaszło. Niebo, łąka, strumień i daleki las pociemniały, tylko brzoza świeci

się jeszcze, bo ją oświetlają ostatnie promienie słoneczne. Wiatr ucichł. Powietrze jest spokojne. Ogień pali się dobrze. Już pachną pieczone ziemniaki. Chłopcy niedługo będą je zajadali.

Ćwiczenie 88.

1. Przeczytaj i wypisz oddzielnie rzeczowniki, oznaczające ludzi, zwierzęta i rośliny.

Adaś i Staś wybrali się daleko w las. Rosną tam wielkie sosny, a gdzie nigdzie zdarzy się brzoza, dąb lub olszyna. Drzewa dają miły cień. Czasem odezwał się jakiś ptaszek, czasem zaszeleściła gałązka. To pewno wiewiórka przeskoczyła z drzewa na drzewo. Na dole uwijają się różne muszki i motyle. Niedaleko widać wielkie mrowisko. To tu, to tam uwijały się mrówki. Gdy chłopcy opuszczali las, zachodziło już słońce.

2. Przeczytaj i wskaż rzeczowniki żywotne i nieżywotne.

Jaś wziął sieć i koszyk, poszedł nad staw łowić ryby. Słońce dobrze przyświeca, woda przejrzysta; widać doskonale dno. Jaś patrzy, a tu płynie wielki karp; płynie prosto w sieć. Chłopak podniósł szybko sieć i ma już rybę.

3. Opowiedz piśmiennie o tem, co widzisz na tych obrazkach. Podkreśl rzeczowniki, oznaczające ludzi i zwierzęta dwa razy, inne — raz.

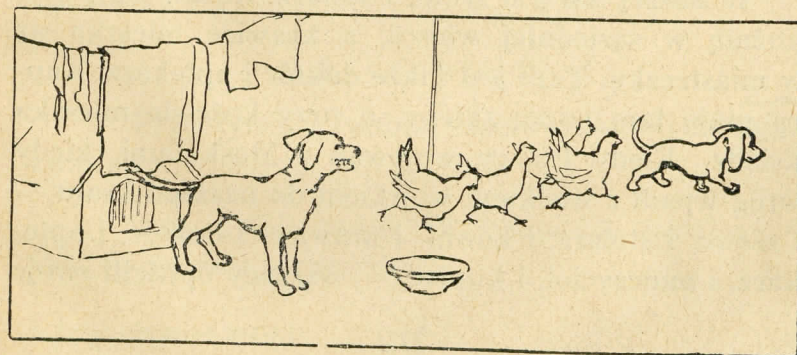
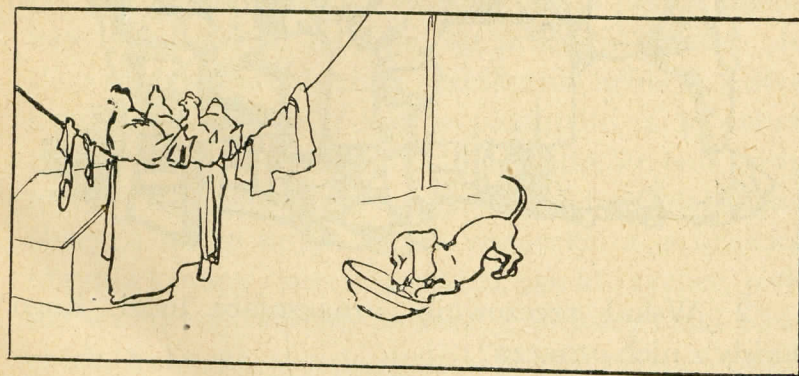
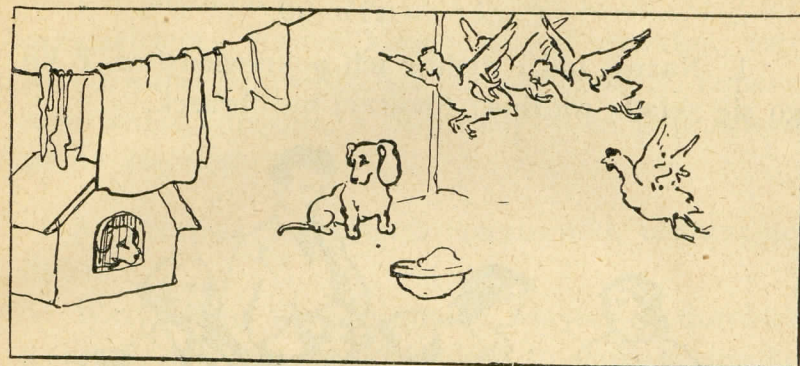
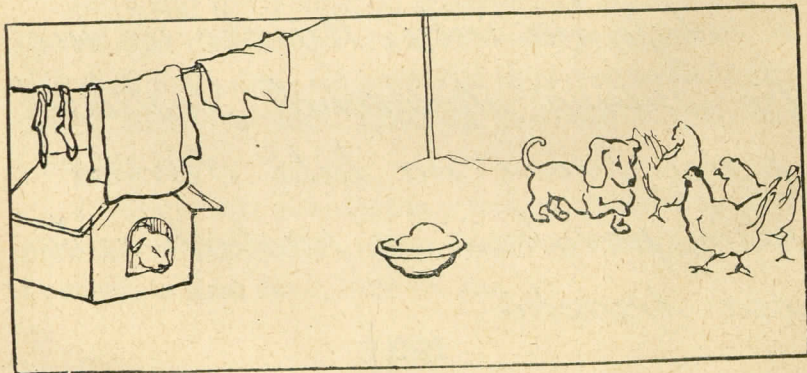
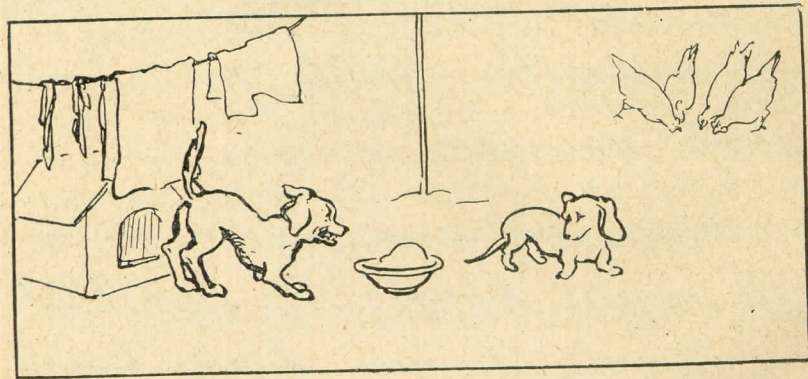
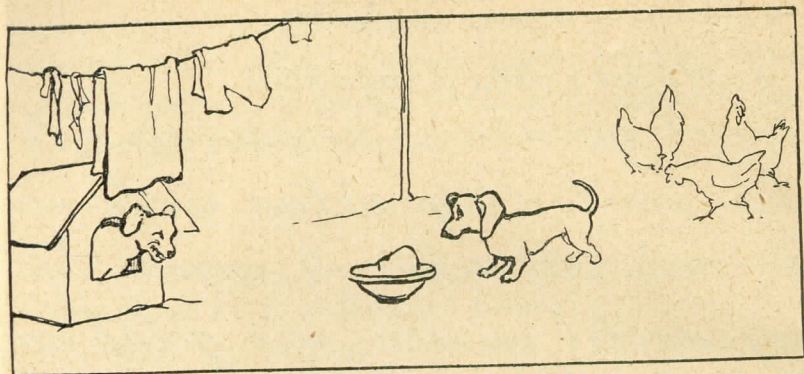
*Ćwiczenie 89.

1. Przepisz i podkreśl rzeczowniki.

*Kociol garbkowi przygania, a oby
dwa smola. Póty dzban wodę no-
si, póki się ucho nie urwie. Lep-
szy wróbel w ręku, niż gołąb na
seku. Miła nasza chatka, jak ro-
dzona matka. Każdy ptak kocha
swoje gniazdo.*

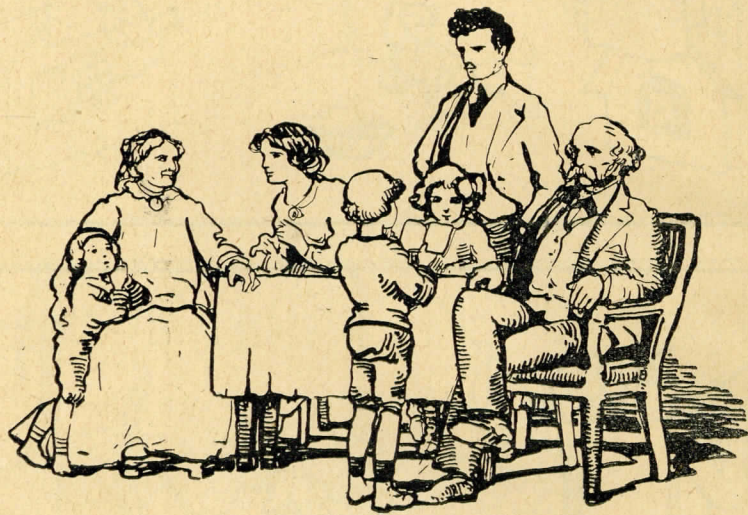
2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki.

*Słońce już świeci. Na łące kwit-
ną kwiaty. Po łące chodzi bocian
i poluje na żaby. Wysoko w nie-
bie śpiewa skowronek. Pastuszek
pędzi krowę na łąkę. Krowa
idzie, porykuje, a pastuch z bi-
cza trzaską.*

Ćwiczenie 90.

1. Nazwij ludzi według ich pokrewieństwa. Z kogo się składa rodzina? Spójrzj na obrazek.

2. Wskaż rzeczowniki, oznaczające ludzi. Kogo każdy z nich oznacza?

W naszej wsi jest szewc i stolarz. Kowal ma swoją kuźnię w sąsiedniej wiosce, a krawiec mieszka aż w miasteczku. Tam jest także doktor i aptekarz. Kupcy mają tam swoje sklepy, a przy kościele mieszka ksiądz. Kiedy Polacy wojowali z Moskalami, kiedy wróg wpadł z wielkim wojskiem do naszego kraju, — i szewc, i stolarz, i kowal, i krawiec, i doktor, i aptekarz, i nauczyciel, i kupiec, — wszyscy opuścili swoje

domy i poszli do wojska, żeby bronić kraju przed nieprzyjacielem. Nawet ksiądz włożył mundur, żeby wśród walki pokrzepiać na duchu żołnierzy. Żołnierz nasz walczył mężnie, a ukochany wódz poprowadził go do zwycięstwa.

3. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające ludzi.

Wszyscyśmy tu rzemieślnicy, wszyscy na dorobku; jeśli pan nas chce nauczyć, niech tu stanie w środku. Żle próżniakom jest na świecie, często łakną chleba, więc pokażcie, co umiecie, bo pracować trzeba. Jestem sobie stolarz dzielny, prześlicznie hebluję. Jestem szewczyk, szyję buty, śliczne pantofelki, a że dobrze znam robotę, więc mam dochód wielki. Jestem kowal mocny, tęg, ludziom usługuję. Mam ja młotek, mam obcęgi i żelazo kuję. Jestem szwaczka, a ja krawiec, ubrania kroimy i was wszystkich, jak kto zechce, pięknie wystroimy. Jestem piekarz, z pięknej mąki piekę chleb, bułeczki, strucle, babki, placki, ciasta i obwarzanecki.¹⁾

Ćwiczenie 91.

1. Przeczytaj i wskaż rzeczowniki, oznaczające zwierzęta.

¹⁾ Według „Naszej Książki” H. Gallego i H. Radwanowej dla klasy drugiej szkół powszechnych.

Zapiał na płocie kogut. Zapowiada kurom burzę. Zaniepokoiły się tem gęsi, kaczki i indyki. Powstał gwar w kurniku. Już deszcz zaczął padać. Zakrakała wrona, przeleciała niespokojnie jaskółka. Ptaki leśne poukrywały się w swoich gniazdach. Pastuch czem prędzej pędzi z pola krowy i owce. Pszczoły pośpiesznie powracają do uli. Motyle pochowały się pod liście. Muchy sennie chodzą po ścianach. Pies schował się do budy, a kot usiadł w kuchni na kominie. Wszyscy oczekują burzy.

2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające zwierzęta.

Staś i Jaś poszli raz do lasu na grzyby. Wzięli z sobą Burka. Chłopcy nieśli koszycki, a pies biegł za nimi. Gdy byli już w lesie, Burek poczuł jakieś zwierzę, puścił się w las. Naraz na chłopców wyskoczył zając. Burek pędził co tchu, ale zając uciekł. Po chwili pies zobaczył na drzewie wiewiórkę, ale i wiewiórka gdzieś zniknęła. Chłopcy mieli już pełne koszyki grzybów, więc usiedli, żeby odpocząć, a Burek położył się przy nich i od czasu do czasu kłapał zębami na muchy.

*Ćwiczenie 92.

1. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające ludzi i zwierzęta.

Stefek udawał odwaznego. Ja się zwierzęt nic nie boję. Choćby niedźwiedź, to dostoję! Wilki? Ja ich całą zgraję pozabijam i pokraję. Lew? Łóż lew jest? Kociak duży! Zaraz za ocean jadę i nie będę Stefkiem chyba, gdy nie schwycę wieloryba!

2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające ludzi i zwierzęta.

Stefek trąbił, biegat, skakał, wreszcie usnął gdzieś na sianie. Wtem się budzi niespodzianie, patrzy, a tu jakieś zwierzę do śniadania mu się bierze. Jak nie zerwie się na nogi, pędzi

*jakby chart szalony. Tygrys,
tato, tygrys! Tygrys? ojciec go za-
pyta. Idzie ojciec, patrzy, a tu
myszka mała siedzi sobie i zęb-
kami serek skrobie.*

Ćwiczenie 93.

1. Przeczytaj i wskaż rzeczowniki, oznaczające rośliny.

Jak tu miło w ogrodzie! Wzdłuż alei rośnie agrest i porzeczki. Na miedzach rozsiadły się różne warzywa i jarzyny, — szczaw, koperek, marchew, pietruszka, ogórki, kapusta, buraki. Mak podniósł w górę swoje różnobarwne główki. Dalej jest sad. Tam rosną jabłonie, grusze, śliwki i wiśnie. Jaś i Staś często chodzili do ogrodu; lubili rwać agrest i porzeczki i zbierać opadłe z drzew owoce. Nieraz pompowali ze studni do konewek wodę i podlewali kwiaty.

2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające rośliny.

Tulipan okazały patrzył na to krzywo, że fiołek w przyjaźni zostawał z pokrzywą. Nadszedł pan do ogrodu tegoż właśnie rana, widząc, że pięknie zakwitł, urwał tulipana. A gdy się do bukietu i fiołek zdarzył,

chciał go zerwać, ale się pokrzywą oparzył. Patrzył na to tulipan, mądry poniewczasie, i poznał, że przyjaciel, choć nierówny, zda się.

Ćwiczenie 94.

1. Przeczytaj i wskaż rzeczowniki, oznaczające rzeczy.

Idziemy dziś na pole. Janek i Władek będą z ojcem żeli żyto, a Wojtuś i Staś zostaną w stodole. Ojciec wziął kosę, a chłopcy sierpy. Już kłosa żyta leżą na rzysku. Trzeba je teraz wiązać w snopy. Podjechał wóz. Janek i Władek chwytają za widły i wrzucają snopki na wóz. W stodole czeka Wojtuś i Staś. Zaturkotały koła, i wóz wjechał do stodoły. Chłopcy zwa-wo układają snopki, i wóz znowu odjechał na pole.

2. Przeczytaj, wybierz rzeczowniki i przepisz je, oddzielnie te, które oznaczają ludzi, zwierzęta i rośliny.

W każdej wiosce jest kapela, co rolników rozwesela. W niej to wszelkie zwierzęta mają swoje instrumenta. Kaczka kwacze, kracze wrona, a gęś gęga wystraszona. Koza meczy, owca beczy, a na płocie sroka skrzeczy. Wróbel ćwierka, dzieciół puka, kukułeczka w lesie kuka. Bocian w gnieździe swem klekoce, żaba w stawie tam rechoce. Kogut pieje kukuryku! Gołąb grucha w gołębniku. Kura gdacze, znosząc jaje, indyk indyczęta łaje.

*Ćwiczenie 95.

1. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające rośliny.

Pośród ogródeczka wyrasta gruszczenka. Sliweczki dojrzałe, jabłuszka rumiane. Maliny słodkiewki, wiśniewki śliczki. Aż oczy się śmieją, gdy owoce dojrzeją. Kto drzewek nie psuje, owoców skorzysta.

2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki, oznaczające rzeczy.

Babki w piec już wsadzone. Gotują się kielbasy, i mięs będzie święcone. Najpierw obrus białutki matka na stół położy, na nim stanie pośrodku ten baranek, ten Boży. Chorażewka czerwona, a zaś kijek

złoty, balba jedna i druga z każdej będzie stać strony.

Ćwiczenie 96.

1. Przeczytaj i wskaż imiona własne.

Nad rzeką Wisłą stoi góra Wawel. Na Wawelu od najdawniejszych czasów stoi królewski zamek. Płynię u stóp jego Wisła i szumi, niby opowiada powieści o Kraku, co zabił strasznego smoka, o Wandzie, która życie oddała za ukochany naród, a wdzięczny lud usypał jej kopiec.

2. Przepisz i podkreśl imiona własne.

Adaś i Jaś mieszkają w Warszawie. Raz na wakacje pojechali z rodzicami do Sandomierza. Niedaleko Sandomierza jest duża, ładna wieś Dwikozy. Tam mieszka Staś i Wojtuś, bracia stryjeczni Adasia i Jasia. Chłopcy często się odwiedzali i mile im zeszło lato. Gdy nadchodziła jesień, rodzice zabrali Adasia i Jasia do Warszawy. Teraz jednak nie jechali pociągiem, lecz płynęli Wisłą na statku. Jaka to była miła jazda!

*Ćwiczenie 97.

1. a. Napisz imiona kilku znanych ci chłopców i dziewczynek.

- b. Napisz imiona kilku znanych ci psów.
c. Przepisz i podkreśl rzeczowniki własne.

Wiciuś, Michaś i Mietek chcieli raz zobaczyć, kto z nich biega najszybciej. Zaprosili Wojtusia, żeby się przyglądał ich wyścigom. Stali w jednym szeregu i na znak, dany przez Wojtusia, puścili się razem do mety. Naprzód wyprzedził wszystkich Michaś, ale w końcu pierwszy do mety przybiegł Wiciuś.

2. Napisz imiona swoich rodziców i rodzeństwa.

*Ćwiczenie 98.

1. a. Napisz znane ci imiona miast i wsi.
b. Napisz znane ci imiona rzek.
c. Przepisz i podkreśl rzeczowniki własne.

Od Warszawy do Krakowa jedno serce, jedna mowa. Od Warszawy do Poznania jedno serce do kochania. Od Warszawy do Piotrkowa, od Lublina do Poznania jedno uczucie, jedna mowa, jedno serce do kochania.

2. Przepisz i podkreśl rzeczowniki własne.

Łodziem wczesnym rankiem Józek pędzi swoją Ładulę i Krasulę na Łakę. Tam krowy zjadają do południa trawę, a dobry Burek pilnuje ich z Józkiem. Łaka leży nad brzegiem rzeki Kamiennej. Wczasie upałów Józek i Burek kąpią się w rzece, a Ładula i Krasula pasą się same na Łace.

Ćwiczenie 99.

1. Napisz według wzoru i podkreśl rzeczowniki w liczbie mnogiej.

a) 1 stół — 2 stoły	b) 3 szafy — 1 —
1 wóz — 2 —	4 ławki — 1 —
1 koń — 3 —	3 skrzynie — 1 —
1 wół — 4 —	3 owce — 1 —
1 kot — 4 —	4 kozy — 1 —

- c) 1 krzesło — 3 —
 1 okno — 2 —
 1 pole — 2 —
 1 koło — 4 —
 1 sito — 3 —

2. Przepisz, a przepisując, zmień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

las, ogród, płot, chata, izba, komora, piwnica, studnia, skrzydło, pióro, zboże.

*Ćwiczenie 100.

1. a. Zmień te wyrazy i napisz według wzoru:

liść — liście — liści
śmieć — —
gwóźdź — —

gość — goście — gości

koń — —

cień — —

b. Zmień te wyrazy i napisz według wzoru:

dom — domy — domów

dach — —

komin — —

płot — —

ogród — —

las — —

c. Przepisz, zmieniając w rzeczownikach liczbę pojedynczą na mnogą.

Gospodarz wyszedł z domu. Zaprzęgił konia do wozu, położył na wóz pług i pojechał w pole. Tam będzie orał zagon cjeowski, a po skończonej pracy powróci do domu.

2. Przepisz, zmieniając w rzeczownikach liczbę pojedynczą na mnogą.

*Do lasu, do lasu, mój chłopczyku
mały! Tam jagoda i malina, i po-
ziomka, i jeżyna, smaczny grzyb,
świeży rydz oczekują cię. Więc z ko-
szykiem zrywaj w las!*

Ćwiczenie 101.

1. Przeczytaj i odpowiadając na pytania: *jaki?* *jaka?* *jakie?*, wskaż wyrazy, oznaczające właściwości.

Zimny lód. — Białą śnieg. — Biała brzoza. —
Twardy kamień. — Gorące słońce. — Gorący ogień. —
Zimny śnieg. — Słodki cukier. — Kwaśne jabłko. —
Słodkie jabłko. — Gorący piec. — Gorzka herbata. —
Zielona trawa. — Lekki puch. — Ciężkie żelazo. —
Ostry nóż. — Tępy nóż. — Dobry chłopiec. — Grzecz-
ny chłopiec. — Wysoki dom. — Szeroka rzeka. —
Wąska droga.

2. Przepisz, podkreślając wyrazy, które oznaczają właściwości.

Nadeszła miła, wesoła wiosna! Mamy już ciepłe dni, bo przygrzewa kochane słończko. Przyleciały

już szare skowronki i białe bociany. W powietrzu uwi-
jają się małe muszki i różnobarwne motyle. Pracowita
pszczołka wysysa słodki miód z kwiatów. W polu po-
wiewa cichy, ciepły wietrzyk. Lekkie, białe obłoczki
gdzie niegdzie tylko zasłaniają błękitne, pogodne nie-
bo. Pastuszek śpiewa w polu wesołe piosenki.

Ćwiczenie 102.

1. Odpowiedz na pytania: *jaki?* *jaka?* *jakie?*, do-
daj do tych rzeczowników przymiotniki.

Koń. — Pies. — Kot. — Owca. — Krowa. — Dąb. —
Wierzba. — Sosna. — Grzyb. — Dom. — Kościół. —
Chata. — Pokój. — Okno. — Koło. — Wóz. — Żela-
zo. — Pierze.

2. Odpowiadając na pytania: *kto?* *co?*, dodaj do
tych przymiotników rzeczowniki.

Słodki. — czarny. — czerwony. — ciężki. — lek-
ki. — okrągły. — dobry. — grzeczny. — pracowity. —
sprawiedliwy. — wysoki. — niski. — szeroki. — wąski.

Ćwiczenie 103.

1. W następujących rzeczownikach i przymiotni-
kach wskaż ich rodzaj.

a) grzeczny uczeń	b) dobry ojciec
grzeczna uczennica	dobra matka
grzeczne dziecko	dobre dziecko

c) pracowity krawiec
pracowita praczka
pracowite dziecko

e) wysoki dom
wysoka wieża
wysokie wzgórze

g) gorące lato
gorący piec
gorąca woda

d) ładny las
ładna łąka
ładne pole

f) słodki miód
słodka gruszka
słodkie mleko

h) biała kreda
białe mleko
biały cukier.

2. Przepisz i podkreśl przymiotniki, nad rzeczownikami, przy których są te przymiotniki, literami *m. ż. n.* oznacz rodzaj męski, żeński lub nijaki.

Minęła pogodna jesień i chłodna zima. Nadeszła miła, wesoła wiosna i niedługo nadejdzie gorące lato. Pracowity rolnik myśli już o żniwach. Czeką już ostra kosa, czeka drabiniasty wóz, czeka pocziwy koń, nieodłączny pomocnik rolnika. Niech tylko jasne słońce coraz więcej dogrzewa! Niechaj od czasu do czasu przejdzie ulewny deszcz! Zbierzemy bogaty plon.

Ćwiczenie 104.

1. Zmień w tych rzeczownikach liczbę pojedynczą na mnogą.

uczeń, — uczennica, — dziecko, — koń, — pług, — stół, — ławka, — kosa, — żyto, — zboże.

2. Napisz w liczbie mnogiej:

dobry uczeń, —
dobry koń, —
dobry pług, —
dobry stół, —
dobra uczennica, —
dobra ławka, —
dobra kosa, —
dobre dziecko, —
dobre żyto, —
dobre zboże, —

3. Przeczytaj i przepisz, zmieniając liczbę pojedynczą na mnogą.

Dobry gospodarz ma bogate żniwo. — Złe drzewo nie daje owoców. — Pracowity dzień to dobry dzień. — Mocny koń daleko zajdzie, chudy koń prędko ustanie. — Kot łowny nie bywa głodny. — Pożyteczna i dobra książka to prawdziwy przyjaciel.

*Ćwiczenie 105.

1. a. Przepisz te rzeczowniki, dodając do każdego jakiś przymiotnik.

Słońce — Ogień — Woda — Chmura
Niebo — Las — Łąka — Pole — Żyto
Pszenica — Owies.

b. Przepisz, zmieniając liczbę pojedynczą na mnogą.

Grzeczny chłopiec. Grzeczna dziewczynka. Pracowity gospodarz. Pracowita gospodyni. Pracowita mrówka. Wesóły pastuszek. Wesóły ptaszek. Wesół rybka.

2. Przepisz, zmieniając liczbę pojedynczą na mnogą.

Minał długi dzień upalny. Przyszła krótka, ale chłodna noc. Rolnik wypoczywa po ciężkiej pracy. Koło domu na podwórku stoi drabiniasty wóz, żelazny pług i inny sprzęt gospodarski. Wstajni i w oborze odpoczywa nasz pracowity koń i dobra krowa.

1. Przeczytaj i stawiając pytanie: *co robi?*, wskaż wyrazy, które oznaczają czynności.

Mała myszka wyszła w pole. Biegała po zagonach, skakała, szukała ziarenek, bawiła się wesoło. Zobaczył ją kot. Przyczaił się, skoczył i złapał. Przez pole szedł Janek, a za nim biegły psy. Psy rzuciły się na kota. Kot porwał mysz i uciekł. Psy go goniły, ale kot do padł drzewa i wdrapał się na wysoką gałąź. Psy otoczyły drzewo, węszą, szczekają, skaczą, ale kota już nie dostaną.

2. Antoś lubi porządek i czystość (rysunek na stronicy 35). Napisz, co robi Antoś, podkreśl wyrazy, oznaczające czynności.

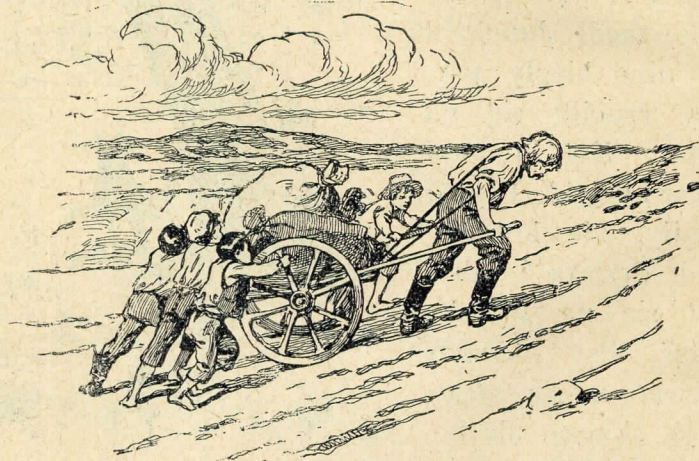
Ćwiczenie 107.

1. Odpowiadając na pytanie: *co robi?*, dodaj do tych rzeczowników nazwy czynności.

Rolnik —. Kowal —. Uczeń —. Koń —. Kot —. Jaskółka —. Kogut —.

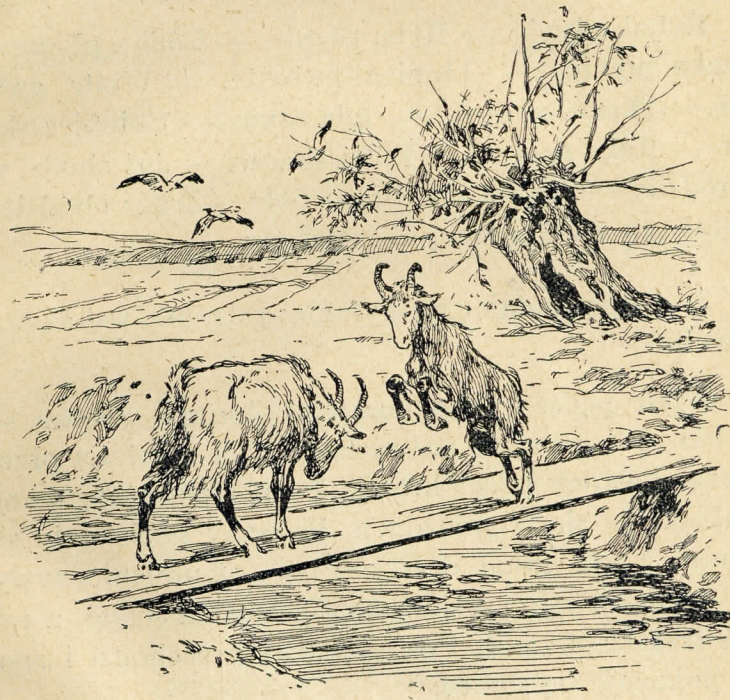
2. Odpowiadając na pytania *kto? co?*, dodaj rzeczowniki do wyrazów, oznaczających czynności.

— hebluje. — szyje. — pisze. — mówi. — czyta.
— ściele. — gotuje. — skacze. — biegnie. — pływa.
— rzy. — miauczy. — ryczy.

3. Przypatrz się obrazkowi, nazwij osoby, które tam widzisz, odpowiedz, co każda z nich robi, i wskaż ich czynności. Napisz zdania, któreś wypowiedział, i podkreśl w nich czasowniki.

4. Przypatrz się obrazkowi, nazwij zwierzęta, które tam widzisz; odpowiedz, co każde z nich robi i wskaż ich czynności. Napisz zdania, któreś wypowiedział, i podkreśl w nich czasowniki.

5. Nazwij kilka osób i przy każdej wskaż jej czynność, odpowiadając na pytanie: *co robi?*
Nazwij kilka zwierząt i przy każdym wskaż jego czynność, odpowiadając na pytanie: *co robi?*

Ćwiczenie 108.

1. Odpowiadając na pytania: *kto?* *co?*, wskaż rzeczowniki. Po przeczytaniu każdego rzeczownika postaw pytanie: *co robi?* i wskaż na czynność.

Rybak płynie. — Ryba płynie. — Łódka płynie. — Rzeka płynie. — Chłopiec gwiżdże. — Wiatr gwiżdże. — Krawiec szyje. — Igła szyje. — Chłopiec skacze. — Żaba skacze. — Piłka skacze. — Jaś chodzi po ogrodzie. — Krowa chodzi po polu. — Zegar chodzi. — Antoś gra na fujarce. — Trąba gra.

2. Odpowiadając na pytanie: *co robi?*, wskaż czasowniki.

Wiatr pędzi wielką chmurę. Chmura posuwa się szybko; już zakrywa pół nieba. Ludzie uciekają przed burzą. Pastuch pędzi krowy. Z pola zjeżdżają wozy. Ptaki kryją się w gniazdach. Pszczoły pochowały się w ulu. Naraz lunął deszcz. Płyną strumienie wody. Od czasu do czasu błyskawica rozjaśnia niebo, a potem trzaska grzmot. Powoli burza przechodzi i znowu pokazuje się słońce.

3. Przepisz podane tu rzeczowniki i do każdego z nich dodaj czasownik.

Kowal —. Wół —. Skowronek —. Młyn —. Wóz —. Bat —. Koło —.

*Ćwiczenie 109.

1. a. Napisz według wzoru:

ja robię, i ty rob, i wy —
ja stoje, i ty —, i wy —
ja poje konie, i ty —, i wy —
ja pozwolę śpiewać, i ty —, i wy —
ja pomogę bratu, i ty —, i wy —
ja ułożę snopy, i ty —, i wy —

b. Napisz według wzoru:

on niesie i my niesiemy
on wiezie i my —
on plecie i my —
on wiedzie i my —
on pisze i my —
on rysuje i my —
on pracuje i my —

c. Napisz według wzoru:

on siedzi i my siedzimy

on stoi i my —

on chodzi i my —

on kosi i my —

on nosi i my —

on wozi i my —

on patrzy i my —

on słyszy i my —

2. Napisz według wzoru:

ja piszę, on pisze i oni piszą

ja rysuję, on — i oni —

ja czuję, on — i oni —

ja kuję, on — i oni —

ja orzę, on — i oni —

ja łapię, on — i oni —

ja drapie, on drapie i oni drapia
ja skacze, on — i oni —
ja sieje, on — i oni —

Ćwiczenie 110.

1. Kogo i co widzisz na tym obrazku?

2. W następujących przykładach wyrazy, wydrukowane pochyłym drukiem, są czasownikami. Zobacz, na jakie pytanie każdy z tych czasowników odpowiada, — czy na pytanie *co robi?* czy na pytanie *co się dzieje?*

Łąka *zielenieje*. Wiaterek *powiewa*. Krówka *porzyna*, a pastuszek *śpiewa*. Mgła *opada* nadół, obłok *się rozptywa*. Niebo *się przejaśnia* i słońko *przyświeca*. Rosa *połyskuje*, kwiatki *pachną* w polu. Zboże już *dojrzewa*, kłosa *się kołyszają*. Wdali las *czernieje*; rośnie tam *leszczyna*, szumią stare *sosny*, *bieleją* się brzozy. W lesie *szemrze*.

3. Przepisz i odpowiadając na pytanie: *co robi?* lub *co się dzieje?*, podkreśl czasowniki.

Za domem stoi sad. Tam rosną grusze i jabłonie. Na nich rumienia się śliczne gruszki i jabłka. Staś i Jaś często biegają do sadu. W sadzie siedzi dziadzio. Staruszek pilnuje owoców. Chłopcy biegną do dziadka, witają się z nim i całują go w ręce. Staruszek podnosi się z ławki i oprowadza chłopców po sadzie. Chłopcy podpierają ciężkie gałęzie drzew i zrywają z dziadkiem owoce. Dziadek daje chłopcom po kilka jabłek i gruszek. Chłopcy dziękują dziadkowi, całują go w rękę i wesoło wracają do domu.

Ćwiczenie 111.

Pogadanka.

Ćwiczenie 112.

1. Patrzcie na ten obrazek. To mały Janek i jego matka.

2. Do następujących czasowników dodaj, gdzie potrzeba, wyrazy *teraz*, *przedtem* lub *potem*.

Rysujemy. Pisaliśmy. Będziemy wycinać. Janek zbierał gałęzie, niesie je do domu, włoży je do pieca. Matka nakopała kartofli, niesie je do domu i będzie gotować. Piszę. Pisałem. Będę pisał. Czytałem. Czytałem. Będę czytał. Będę śpiewał. Śpiewam. Śpiewałem. Biegałem. Będę biegał. Biegam. Opowiadasz. Opowia-

dałeś. Będiesz opowiadał. Słuchamy. Słuchaliśmy.
Będziemy słuchali.

3. Przeczytaj i do każdego czasownika dodaj wyrazy *teraz*, *przedtem* lub *potem*; w ten sposób wskaż czas teraźniejszy, czas przeszły lub przyszły.

Stary Maciej pracował od wczesnego ranka. O świcie wyszedł w pole z kosą. Kosił żyto, wiązał je w snopki, a snopki poustawiał po kilka razem. Snopki schną teraz na zagonach, a Maciej powrócił do domu i odpoczywa. Siedzi na ławce przed izbą i zajada kwaśne mleko z kartoflami. Maciejowa krząta się po kuchni i gotuje mężowi kluski. Po wieczery Maciej posiedzi z żoną na ławie i będzie rozmawiał o gospodarstwie, a potem położy się i będzie spał smacznie. Jutro będzie kosił trawę dla koni.

4. Do każdego z tych czasowników dodaj tak, jak potrzeba, wyrazy *teraz*, *przedtem* lub *potem* i powiedz, w jakim czasie są te czasowniki użyte. Potem przepisz i czasowniki w czasie teraźniejszym podkreśl raz, w czasie przeszłym dwa razy i w czasie przyszłym — trzy razy.

Słucham. Słuchałem. Będę słuchał. Mówiłem. Będę mówił. Mówię. Chodzę. Będę chodził. Chodziłem. Będę czekał. Czekam. Czekałem.

— EX LIBRIS —
Biblioteki Kuratorium O.S.B.
w Białymstoku

EX LIBRIS
Biblioteki Kuratorium O.S.B.
w Białymstoku

